

HRVATSKI PLANINAR

ISSN 0354-0650

GODIŠTE **111**

ČASOPIS HRVATSKOGA
PLANINARSKOG SAVEZA
izlazi od 1898. godine

1

SIJEČANJ
2019

HRVATSKI PLANINAR

ČASOPIS HRVATSKOGA PLANINARSKOG SAVEZA

»Hrvatski planinar« časopis je Hrvatskoga planinarskog saveza. Prvi je broj izašao 1. lipnja 1898. Od 1910. do 1913. tiskao se kao podlistak naziva »Planinarski list« u časopisu »Vijenac«. Od 1915. do 1921. i od 1945. do 1948. časopis nije izlazio, a od 1949. do 1991. izlazio je pod imenom »Naše planine«. Časopis izlazi u jedanaest brojeva godišnje (za srpanj i kolovoz kao dvobroj).

Nakladnik

Hrvatski
planinarski savez
Kozarčeva 22
10000 Zagreb
OIB 77156514497

Pretplata i informacije

Ured Hrvatskoga
planinarskog saveza
tel. 01/48-23-624
tel./fax 01/48-24-142
e-mail: hps@hps.hr
http://www.hps.hr

Uredništvo

E-mail adresa za
zaprimanje članaka:
hrvatski.planinar@hps.hr

Tisak

VŽ2 graf d.o.o.
Velika Gorica

ISSN 0354-0650

Glavni i odgovorni urednik

Alan Čaplar
e-mail: caplar@hps.hr
tel.: 091/51-41-740

Urednički odbor

Darko Berljak
Vlado Božić
Goran Gabrić
Ivan Hapač
prof. dr. Darko Grundler
Faruk Islamović
Krunoslav Milas
Radovan Milčić
prof. dr. Željko Poljak
Robert Smolec
Damir Šantek
Klara Jasna Žagar

Lektura i korektura

Željko Poljak
Robert Smolec
Radovan Milčić
Goran Gabrić

Pretraživač i digitalni arhiv

Stari brojevi »Hrvatskog planinara« u PDF formatu te tražilica s bibliografijom časopisa dostupni su na internetskoj stranici časopisa te na DVD-u u izdanju HPS-a.

h t t p : / / w w w . h p s . h r

Suradnja u časopisu

Prilozi se mogu slati posredstvom elektroničke ili redovne pošte. Prednost imaju prilozi sa zanimljivim temama koji su popraćeni boljim izborom ilustracija. Slike se mogu slati u digitalnom formatu (elektroničkom poštom, na CD-u ili DVD-u, u originalnoj veličini (bez smanjivanja), ali ne unutar Word dokumenata). Uredništvo zadržava pravo kraćenja i uredničke obrade tekstova. Stavovi i mišljenja suradnika iznesena u časopisu nisu nužno stajališta Hrvatskoga planinarskog saveza i Uredničkog odbora.

Pretplata

Godišnja pretplata za Hrvatsku

iznosi **150 kuna**. Pretplata se uplaćuje na žiro-račun Hrvatskoga planinarskog saveza HR4123600001101495742, pri čemu na uplatnici ili u obrascu za plaćanje putem interneta, u rubrici »Poziv na broj«, treba biti upisan Vaš pretplatnički broj.

Godišnja pretplata za inozemstvo

iznosi 35 eura, a uplaćuje se na račun BIC ZABA-HR2X 25731-3253236, uz poziv na pretplatnički broj.

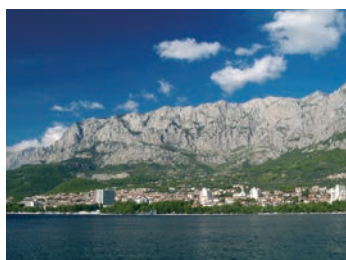
Cijena pojedinačnog primjerka

je 15 kuna (+ poštarina).

Vaš pretplatnički broj otisnut je uz Vašu adresu, koja je nalijepljena na omotnici za slanje časopisa. Nakon uplate i evidentiranja u HPS-u, na naljepnici možete vidjeti naznaku o obavljenoj uplati.

Kako se pretplatiti

Zainteresirani za pretplatu na časopis trebaju se telefonom, elektroničkom poštom ili pismom javiti u Ured Hrvatskoga planinarskog saveza (hps@hps.hr, 01/48-23-624, 01/48-24-142). Godišnja pretplata se odnosi na kalendarsku godinu, pa novi pretplatnik nakon uplate dobiva sve brojeve tiskane u tekućoj godini. Pretplata se automatski produžuje na sljedeću godinu, do opoziva. S prvim se brojem u novoj godini pretplatnicima fizičkim osobama šalje uplatnica za pretplatu, a pretplatnicima pravnim osobama računi.

7 Hrvatski planinarski savez u 2018. godini**18** Interaktivna planinarska karta Hrvatske**26** Vrhovi Kavkaza**38** Velobrdski ledari

Sadržaj

Članci

- 4 Godišnje nagrade Izvršnog odbora HPS-a**
- 7 Hrvatski planinarski savez u 2018. godini**
Darko Berljak
- 18 Interaktivna planinarska karta Hrvatske**
Alan Čaplar
- 21 Uspon sjevernom stijenom Grossglocknera**
Rene Lisac
- 26 Vrhovi Kavkaza**
Bernard Bregar
- 38 Velobrdski ledari**
Sandra Talaja-Rusendić
- 42 Priznanja HPS-a u 2018. godini**

Tema broja

Hrvatski planinarski savez u 2018. godini

Naslovnica

Penjanje u ledu u području Graubündenu u Švicarskoj, foto: Rene Lisac

Rubrike

- 43 Speleologija:** Završeni Dani speleologije u Ogulinu 2018., Speleološki seminari u Zagrebu
- 45 Nova izdanja:** Edo Popović: Čovjek i planina, Kratki uvod u sjeverni Velebit
- 46 In memoriam:** Marijan Fabeta
- 47 Vijesti:** Predstavljanjem monografije »Zagrljaji neba« PD Bundeck obilježio 20 godina rada, Izborna skupština Udruge Slavonski planinari, Planinarstvo na znanstvenom skupu »Petar Zoranić i hrvatska kultura«, 22. tradicionalni pohod »Jesen na Dilju«, 17. Planinarski tjedan u Našicama, Završena 8. Mala planinarska škola PD-a Dubovac u Karlovcu
- 51 Kalendar akcija**

Godišnje nagrade Izvršnog odbora HPS-a

Na 18. sjednici Izvršnog odbora HPS-a, održanoj 12. studenoga 2018., jednoglasno je donesena odluka o dodjeli godišnjih nagrada najboljim udrugama, akcijama i pojedincima u HPS-u u jedanaest kategorija, kao i triju posebnih priznanja HPS-a za rad u 2018. godini.

Najbolja planinarska udruga: **HPD Bilo, Koprivnica**, obilježilo je nizom kvalitetnih akcija u 2018. svoju 90. obljetnicu, bilo je vrlo aktivno u radu s mladima, otvorilo je novu planinarsku kuću Anin vrh i organiziralo mnogobrojne kvalitetne izlete za sve dobne skupine svoga članstva. Uz ekološke i humanitarne akcije, izdavalo je društveni bilten i redovito objavljivalo vijesti iz svoga rada na svojim mrežnim stranicama.

Najbolji društveni rad u planinarskoj udruzi: **Bruno Šibl iz HPD-a Zagreb-Matica** već mnogo godina vodi planinarsku školu u tom društvu. Škola organizirana u 70. godini postojanja Zagreb-Matrice bila je već 41. opća planinarska škola u tom društvu. Imala je 90 polaznika, njezin je program bio vrlo kvalitetan i čak širi od obveznog programa opće planinarske škole HPS-a, s izvrsnim predavačima, koji su obradili 24 teme, te izvedbom devet vikend-izleta (od toga dvaju četverodnevni), s radom instruktora na terenu i završnim ispitom za polaznike.

Najbolje organizirana akcija bio je jubilarni **20. Vincekov pohod u organizaciji PD-a Bundek iz Murskog Središća**, s gotovo nestvarnim brojem od 3700 sudionika iz stotinjak planinarskih društava i čak šest država, a na pohodu je bilo i više od 500 djece. Organizacija pohoda i pratećih sadržaja za tolik broj ljudi bila je vrlo složena i odgovorna, a ocijenjena je izvrsnom, kao i prijašnjih godina.

Najbolji dužnosnik u HPS-u: Već tri godine HPS intenzivno surađuje s nacionalnim planinarskim savezima Italije, Češke, Slovačke, Slovenije i Mađarske putem projekta »Penjanje za sve«, uz sufinanciranje Europske unije iz programa Erasmus+. Svi koji rade na međunarodnim projektima najbolje znaju koliko je to odgovoran posao i kakvi se standardi traže, ne samo prilikom izrade dokumentacije, već i u samoj izvedbi prema zadanim projektnim aktivnostima, a posebice u pravovremenom i urednom pravdanju dobivenih sredstava. U 2018., posljednjoj godini projekta, posao je bio najintenzivniji, a najveći su angažman imali voditelj projekta **Dorijan Klasnić** i glavna administratorica projekta **Gordana Blažević Salopek**.

Najveći uspjeh u HPS-u: Na ovogodišnjem tradicionalnom usponu na Dinaru (1831 m), najviši vrh Republike Hrvatske, uz stručno je vodstvo sudjelovala i skupina osoba s invaliditetom. Na Dinaru se popelo njih trinaestero. Među njima se istaknula **Iva Sušak**, članica PDS-a Velebit, koja se prvi dan na vrh popela iz Brezovca, poslije toga otišla u Glavaš i sutradan po dugom grebenskom putu i po drugi put došla na najviši vrh Hrvatske.

Najbolji rad s mladima: Ove godine u našim planinarskim društvima organizirano je 11 službenih planinarskih škola za mlade, koje je uspješno završilo 233-oje djece. Organizacijom škole za mlade posebno se istaknuo **PD Paklenica iz Zadra**, a u izvedbi aktivno je surađivao s lokalnom stanicom vodiča i JU Nacionalni park Paklenica.

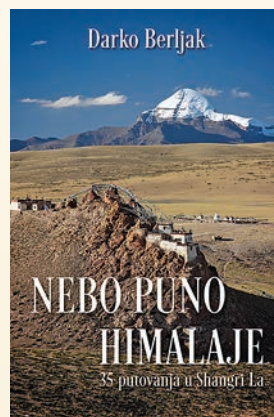
Za najveći doprinos planinarskoj publicistici nagrađena su dvojica autora:

- **Mirko Belavić za knjigu »Stoljeće senjskog planinarstva«**, opsežnu i vrlo atraktivno uređenu monografiju s obiljem brižljivo prikupljenih i obrađenih podataka, koji svjedoče o dosegima planinarstva u Senju u posljednjih stotinu godina.
- **Darko Berljak za knjigu »Nebo puno Himalaje«**, koja na vrlo dokumentaran i zanimljiv način daje uvid u običaje i kulturu, ali i velike promjene koje su se dogodile u životu himalajskih naroda, kao i u tijek brojnih hrvatskih himalajskih ekspedicija i putovanja koja je proteklih desetljeća vodio autor.

Najbolja web stranica: **www.pdsvelebit.hr, PDS Velebit, Zagreb**. Uz izvješća o održanim akcijama, stranica sadrži ažurne i pregledne podatke o budućim akcijama, o Ratkovom skloništu, obilaznici Vila Velebita, radu speleološkoga, alpinističkog i planinarskog odsjeka, školama i tečajevima, te raznim drugim planinarskim temama iz domene rada jednog od najpoznatijih hrvatskih planinarskih društava.

Najbolji planinarski objekt: **Planinarska kuća »Pume« na Velikoj Duvjakuši** kojom upravlja PU Dinaridi. Taj je lijep i funkcionalan objekt otvoren prije tri godine, najviši je planinarski objekt u Hrvatskoj (1630 m) i veoma dobro posjećen unatoč tome što

 PD PAKLENICA
zadar

je udaljen od prometnica i što do njega uistinu treba planinariti. Objekt je opremljen web kamerom i automatskom meteorološkom postajom.

Najbolji upravljač planinarskog objekta: **PD Kuna gora iz Pregrade, za skrb o planinarskoj kući Kuna gora.** Ove je godine obilježena 50. obljetnica te kuće; postoji dobra suradnja Grada Pregrada i udruga koje za svoje programe koriste kuću, a sve na korist brojnih mještana i gostiju grada Pregrade.

Najbolji domaćin planinarskog objekta: **Irena Šaran**, onedavno domarka planinarskog doma u Velikoj Paklenici. Pobrinula se za dobru i kompletnu opskrbu te raznoliku ponudu u domu koji posjećuje mnogo planinara, izletnika i turista. Mnogi su od njih izrekli već brojne pohvale za čistoću i urednost spavaonica, kao i za okoliš doma. Posebno vrijedi istaknuti i dobru suradnju domarke s JU NP Paklenica.

Posebna priznanja:

- **Mladen Kuka (PD Karlovac)** nagrađuje se posebnim priznanjem za prikupljanje vrlo zanimljive i vrijedne planinarske građe u Vili Anžić pokraj Karlovca. Zahvaljujući velikom zalaganju prikupio je predmete koje su u svojim usponima u svjetskim planinama upotrebljavale najjemenitnije planinarske osobe našeg doba.
- **Zrinka Kušer (HPD Bregana)** nagrađuje se posebnim priznanjem za izložbu i popularizaciju ostavštine dr. Radivoja Simonovića, velikog istraživača i zaljubljenika u Velebit, prvenstveno iz fotodokumentacije i materijala pohranjenog u Samoborskom muzeju. Izložba je nakon Samobora bila postavljena i u Gospiću.
- **Tomislav Marković (HPD Pliva, Zagreb)** jedan je od najboljih hrvatskih planinarskih fotografa, a njegove se slike objavljuju u brojnim izdanjima našeg Saveza. I ove je godine bez naknade ustupio seriju izvanrednih fotografija hrvatskih planina, koje krase HPS-ov planinarski kalendar za 2019.

Povodom odlaska u mirovinu u proljeće 2019., za posebne zasluge u obavljanju poslova glavnog tajnika HPS-a u proteklih 20 godina, predsjednik HPS-a prof. dr. Hrvoje Kraljević i predsjednik Izvršnog odbora Vladimir Novak uručili su na kraju svečanosti kao poseban dar **Darku Berljaku** umjetničku sliku s motivom Himalaje.

Hrvatski planinarski savez u 2018. godini

Darko Berljak, glavni tajnik HPS-a

Hrvatski planinarski savez zaključio je 2018. godinu s dosad najvećim brojem udruženih članica (347). Planinarskih društava i klubova bilo je 294, županijskih i gradskih planinarskih saveza 13, a jednako je toliko i stanica vodiča. Članica je HPS-a i Hrvatska gorska služba spašavanja sa svojih 25 stanica, a Savez ima i jednu pridruženu članicu.

Tijekom godine u Savezu su registrirana nova planinarska društva u Hrvatskoj Kostajnici, Požegi, Splitu, Zagrebu, Sesvetama, Vukovaru, Vojniću, Bregani, Čakovcu, uz jednu pridruženu članicu u Osijeku. Broj preuzetih članskih markica po prvi je put premašio 36.000; od toga su 20.294 seniorske članske markice, 9.199 je markica za umirovljenike, a 6.923 markice za mladež. Usto je izdano i 1149 markica za sportske penjače, najviše u SPK-u Fothia, Zagreb (160), SPK-u Marulianus iz Splita (150) i SPK-u Pulfer iz Zagreba (100).

Najviše članova imala su ova društva: HPD Zagreb-Matica iz Zagreba (2.250), HPD MIV iz Varaždina (1590), HPD Mosor iz Splita (1198), HPD Željezničar iz Zagreba (850) i PD Paklenica iz Zadra (800). Na temelju višegodišnjeg praćenja razlike između izdanih i potom Savezu vraćenih članskih markica (u siječnju sljedeće godine) očekuje se da će ih biti vraćeno oko 10 % pa se može očekivati da će konačan broj individualnih članova u 2018. godini biti blizu 34.000, što je rekordan broj registriranih planinara u povijesti HPS-a.

Prema planu i programu usvojenom na Skupštini HPS-a izvedeno je mnoštvo akcija u zemlji i inozemstvu. Organizirani su brojni izleti, pohodi, susreti, škole, tečajevi, radio-nice, seminari, natjecanja, ekspedicije, tematske konferencije, akcije EU projekata, obilježavanja obljetnica i druge proslave, te ostala događanja. Dvije akcije održavaju se redovito svake godine i imaju dugu tradiciju, a to su pohod na Dinaru

i Dani hrvatskih planinara. Pohod na najviši vrh Hrvatske (1831 m) uspješno je izveden 2. lipnja uz terensku potporu Stanice planinarskih vodiča Šibenik, HPD-a Sinjal iz Kijeva i osiguranje Stanice HGSS-a Šibenik. Sudjelovalo je više od 300 planinara iz pedesetak planinarskih društava iz Hrvatske i osam iz inozemstva. Na usponu je prvi put sudjelovala i skupina osoba s invaliditetom, a 13-ero ih se tom prigodom popelo na najviši vrh Hrvatske.

Dani hrvatskih planinara održani su 23. i 24. lipnja u Ivancu i na Ivanšćici, a ujedno je svečano obilježena i 120. obljetnica planinarstva u Ivancu. U ta dva dana okupilo se oko 1000 planinara iz 60 planinarskih društava. Prvi su dan organizirana četiri planinarska izleta i svečano otvorenje skupa u Ivancu, a sutradan su se sva događanja preselila na vrh Ivanšćice, odakle se polazilo na izlete na obližnje vrhove. Svečano je otvorena obnovljena piramida na vrhu Ivanšćice, čime je uspješno priveden kraju važan projekt HPD-a Ivančica, što ga je sufinancirao Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj. Društvima koja su sudjelovala dodijeljene su prigodne zahvalnice te je predstavljen domaćin sljedećih Dana hrvatskih planinara: PD Ravna gora iz Varaždina. U 2019. Dani hrvatskih planinara održat će se na Ravnoj gori nedaleko od Lepoglave.

U suradnji s Hrvatskom olimpijskom akademijom (HOA), u Zagrebu je 26. i 27. svibnja organiziran seminar za trenere i trenerice sportskog penjanja radi nadopune znanja za polaznike programa osposobljavanja dovršenog prošle godine. Seminar je vodio najpoznatiji svjetski stručnjak u tom području Udo Neumann iz Njemačke, a na seminaru je sudjelovalo 19 trenera i 5 trenerica sportskog penjanja HPS-a.

U povodu 120. obljetnice časopisa Hrvatski planinar, predstavnici HPS-a posjetili su 9. travnja zbirku starih i rijetkih knjiga Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti gdje je jedini sačuvani primjerak najstarije planinarske knjige na svijetu – »Planine« Petra Zoranića. Posjet je organiziran kako bi HPS i HAZU simbolično podsjetili i ukazali na dugu i hvalevrijednu tradiciju planinarske književnosti u Hrvatskoj, koja je nedjeljiv dio hrvatske kulture.

U Zadru i Ninu održan je 22. i 23. studenoga i međunarodni znanstveni skup »Petar Zoranić i hrvatska kultura«. Skup su organizirali Društvo hrvatskih književnika, Sveučilište u Zadru i Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti. Sudjelovali su stručnjaci u nekoliko znanstvenih disciplina, prenoseći saznanja o različitim aspektima Zoranićeva djela, njegovu životu te tiskarstvu i knjižarstvu u 16. stoljeću. Tom je prilikom predstavljena i uloga Petra Zoranića u hrvatskom i svjetskom planinarstvu, a Alan Čaplar govorio je o planinarskim obilježjima Zoranićeva djela te činjenici da je upravo Zoranić još početkom 16. stoljeća ostavio prvi pisani trag o kretanju po hrvatskim planinama iz planinarskih pobuda.

Krajem godine završena je suradnja HPS-a s nacionalnim planinarskim savezima Italije, Češke, Slovačke, Slovenije i Mađarske na projektu »Penjanje za sve«, koji je bio usmjeren na promociju planinarstva i penjanja kao sporta/aktivnosti za sve. Projekt se provodio uz 80-postotno sudjelovanje Europske unije, u okviru programa Erasmus+. Ukupna vrijednost projekta bila je 604.565,00 eura. U svim aktivnostima na koje je utrošen taj iznos sudjelovali su naši predstavnici, a HPS je za tu aktivnost izravno koristio 80.842,00 eura. U svih su šest država sudionika toga projekta održani susreti i akcije u obliku brojnih radionica na teme zanimljive za planinarstvo i sportsko penjanje, poput metodologije obuke, rada s djecom, mladima i

osobama s posebnim potrebama, zatim o odnosu planinarstva i institucija zaštite prirode, radu s osobama treće životne dobi te o međunarodnoj planinarskoj i penjačkoj suradnji.

Cijene članskih markica u 2018. bile su jednake kao i u prethodnih šesnaest godina, a u 2019. povećat će se za 5 kuna kako bi se s osiguravajućim društvom ugovorila znatno povoljnija polica osiguranja za naše članove, koja neće obuhvaćati samo nezgode u planini već i šire. Prihod od markica koristi se, osim za osiguranje u slučaju nesreće u planini, za obnovu planinarskih objekata te za rad i akcije u 13 stručnih djelatnosti, na kojima je sudjelovalo oko 2000 članova naših planinarskih društava i klubova. Članskom su se markicom, osim navedenoga, ostvarivale povlastice u obliku 50 %-tnog popusta na cijenu noćenja u planinarskim domovima u Hrvatskoj, Sloveniji i dijelu BiH, popusta u nekim trgovinama planinarske opreme, cijenama ulaznica u nacionalne parkove Paklenica, Risnjak i Sjeverni Velebit te kupnje planinarske literature u sjedištu HPS-a.

Tijela HPS-a radila su na sjednicama Izvršnog i Nadzornog odbora, Suda časti te Skupštini Saveza. Izvršni je odbor na svojih šest sjednica provodio odluke Skupštine, na temelju proračuna odlučivao o materijalno-financijskim poslovima, koordinirao rad komisija te raspravljao o četrdesetak glavnih točaka i pedesetak podtočaka dnevnog reda. Sve sjednice Izvršnog odbora imale su kvorum, a Nadzorni odbor, odnosno njegovi članovi, bili su nazočni na svim sjednicama. U Zagrebu je 21. travnja održana 29. Skupština HPS-a na kojoj je, uz Statutom određene teme zasjedanja toga najvišeg tijela Saveza, raspravljeno i usvojeno programsko izvješće o radu HPS-a u 2017., zatim izvješća Nadzornog odbora i Suda časti te financijsko izvješće, a raspravljen je i usvojen i prijedlog preraspodjele proračuna komisija za 2018. te financijski plan za 2019. godinu. Donesena su tri nova pravilnika: Pravilnik Komisije za planinsko skijanje, Pravilnik o natjecanjima u sportskom penjanju te Pravilnik hrvatske sportsko-penjačke reprezentacije. Raspravljalo se i o raznim pitanjima od interesa za djelatnost planinarskih udruga (planinarskim objektima, radu s djecom i mladima, zakonskoj regulativi koja se odnosi na planinarstvo, organiziranju Dana hrvatskih planinara, suradnji s upravama zaštićenih planinskih područja i dr.) te

ALAN ČAPLAR

Novogodišnja sjednica IO HPS-a 17. prosinca 2018.

su doneseni zaključci koji predstavljaju temelj za rad Saveza u razdoblju do sljedeće Skupštine HPS-a koja će se održati početkom lipnja 2019.

HPS je redovno surađivao, putem uobičajenih kontakata, s pojedinim ministarstvima, njihovim odjelima i dužnosnicima, županijskim i gradskim upravama te drugim ustanovama, na pitanjima povezanim s našom djelatnošću. S Ministarstvom zaštite okoliša i prirode radilo se na godišnjim dopuštenjima za edukativne aktivnosti i istraživanja u speleološkim objektima, a sa Središnjim državnim uredom za sport na učincima propisa donijetih na temelju važećeg Zakona o sportu na neke posebnosti HPS-a i pripremama za donošenje novog Zakona. HPS je surađivao s Državnim hidrometeorološkim zavodom, a nastavljeni su stalni kontakti s javnim ustanovama koje upravljaju nacionalnim parkovima (Sjeverni Velebit, Risnjak i Paklenica) i parkovima prirode u planinskim područjima (Medvednica, Papuk, Žumberak-Samoborsko gorje, Biokovo, Učka i Velebit). Krajem godine Hrvatska gospodarska komora objavila je popis aktivnosti turističkih usluga aktivnog i pustolovnog turizma te popis potrebnih

uvjerenja i certifikata koje moraju imati pružatelji tih usluga. Za speleološke je objekte uvjetovano da voditelji moraju imati završen tečaj za speleologa pripravnika u okviru Komisije za speleologiju HPS-a, pomoćni vodiči završenu Opću planinarsku školu HPS-a, a glavni vodiči i tečaj za speleologa HPS-a. U planinarenju, od onoga klasičnoga do trekinga i klinčanih putova, a u slobodnom penjanju od kratkih i dugih sportskih smjerova do DeepWater solo penjanja, potrebna su uvjerenja za vodiče HPS-a temeljena na UIAA standardima koji se primjenjuju u HPS-u.

Naš je predstavnik sudjelovao u radu sjednica skupština Hrvatskoga olimpijskog odbora (HOO) i Odbora olimpijskih sportova. HOO je financirao veći dio troškova inozemnih natjecanja za naše natjecateljske sportove, platio je sve naše članarine (oko 8.000 eura) u međunarodnim udrugama (UIAA, IFSC, ECSC, EUMA, ERA), kao i plaće naših zaposlenika.

Na međunarodnom planu ostvarene su brojne vrlo važne aktivnosti. U Ulaanbaataru, glavnom gradu Mongolije, održana je 6. listopada Opća skupština UIAA na kojoj je sudjelovalo više od

stotinu predstavnika nacionalnih saveza i drugih planinarskih udruženja iz cijelog svijeta. Novina je te skupštine bila u tome da je osim uobičajenih skupštinskih tema pripremljen program kako bi se članicama UIAA omogućila aktivnija uloga u oblikovanju budućnosti te svjetske federacije. Organizirano je nekoliko skupina radi predstavljanja ideja, preporuka, ali i primjedbi na rad UIAA, što je bila dobra prilika za izravnu interakciju s dužnosnicima, komisijama i zaposlenicima te svjetske asocijacije. Rezultati te radionice bit će ključni u preoblikovanju vizije i strategije UIAA. Kako bi svojim članicama ponudila više mogućnosti i savezima pružila priliku za bolju razmjenu pojedinosti o penjanju i planinarenju u njihovim zemljama, UIAA će razviti posebnu mrežnu stranicu. Dodijeljeno je nekoliko nagrada, a među ostalima, predsjednik UIAA predao je našem predstavniku Darku Berljaku prigodan poklon i priznanje kao članu Skupštine UIAA s najdužim stažem (26 godina).

Sredinom studenoga održana je u sjedištu u Bruxellesu Skupština EUMA-e (Europske unije planinskih saveza) koju čine 23 nacionalna planinarska saveza. EUMA želi biti snažan glas planinara na europskoj razini, posebice u odnosu na institucije Europske unije i Europskog parlamenta te joj je zbog toga u sjedište u Bruxellesu.

Predstavnici HPS-a sudjelovali su na 19. skupštini Balkanske planinarske unije (BMU) 12. i 13. svibnja u Bursi (Turska), a u njenom radu sudjelovali su predstavnici nacionalnih planinarskih saveza svih njenih članica (Albanije, Bosne i Hercegovine, Bugarske, Crne Gore, Hrvatske, Grčke, Makedonije, Srbije, Slovenije i Turske) te kao gosti promatrači predstavnici planinarskog saveza Češke. Na Skupštini su razmatrana pitanja iz redovne aktivnosti BMU-a između dvaju zasjedanja toga tijela i doneseni zaključci o budućoj suradnji.

U Krasnu je 16. i 17. ožujka održan redovni godišnji susret vodstva Hrvatskoga planinarskog saveza (HPS) i Planinske zveze Slovenije (PZS). Ove se godine navršila 25. obljetnica sklapanja sporazuma o reciprocitetu u cijeni noćenja u planinarskim objektima HPS-a i PZS-a, što je jedan od čvrstih temelja izvrsne suradnje na korist članstava obaju saveza, posebice našega, budući da naše članstvo vrlo često pohađa Alpe i ostale slovenske

planine. Suradnja se kvalitetno ostvarivala i međusobnim sudjelovanjem u tečajevima, seminarima i drugim programima za mlade, vodiče, markaciste i alpiniste. Hrvatsko-slovensko prvenstvo u lednom penjanju preraslo je bilateralne okvire i danas ima širi regionalni karakter. Postoji i primjerna suradnja između uredništava Planinskog vestnika i Hrvatskog planinara, koja se ostvaruje zajedničkim sastancima, razmjenom članaka i uredničkih iskustava. HPS i PZS zajednički su se, kao partneri, prijavljivali na nekoliko međunarodnih natječaja, a zajedništvo među savezima uključenima u projekt »Penjanje za sve« iz programa Erasmus+ osnažila je i tradicionalno dobre veze između hrvatskih i slovenskih penjača i alpinista. Savezi također usklađeno zastupaju svoja stajališta na sastancima i tijelima UIAA, BMU-a i IFSC-a, a kao osnivači su sudjelovali u pripremama i osnivanju Europskoga planinarskog saveza (EUMA). Na kraju sastanka, na temelju odluke Izvršnog odbora HPS-a, uručena su posebna priznanja HPS-a dopredsjednicima Planinske zveze Slovenije Toni Jesenku i Miri Erženu, glavnom tajniku Mateju Planku te Zlatni znak HPS-a predsjedniku PZS-a Bojanu Rotovniku za izniman doprinos suradnji s HPS-om.

Naši su predstavnici sudjelovali na Festivalu mladih planinara BMU-a koji je održan krajem lipnja u Makedoniji. Cilj festivala bilo je međusobno druženje, planinarenje, razmjena informacija o radu s mladima, predstavljanje različitih programa te način funkcioniranja kampova i komisija za mlade.

Na makedonskoj planini Vodnu iznad Skoplja održan je od 26. do 28. listopada međunarodni seminar za vodiče i instruktore prema UIAA standardima, a voditelji toga skupa bili su četvero vodiča instruktora iz Hrvatske. Sudjelovalo je 16 polaznika iz Planinarskog saveza Makedonije (FPSM), osmero predstavnika Planinarskog saveza Kosova (FBAK) i četvero predstavnika Planinarskog saveza Albanije.

Početkom listopada održan je u planinarskom domu na Kalniku susret predstavnika stručnih komisija planinarskih saveza Slovenije, Srbije i Hrvatske zaduženih za skrb o planinarskim putovima u svojim državama. U školovanju markacista postoje znatne razlike u sadržaju i opsegu obuke, iz čega proizlaze i različito stupnjevani statusi markacista. I na tom je području dogovoreno desetak

preporuka, s težnjom da se međusobno približe programi obuke markacista.

U natjecateljskim sportovima (sportskom i lednom penjanju) juniorske i seniorske reprezentacije nastupale su na međunarodnim prvenstvima, svjetskom prvenstvu, svjetskim kupovima i drugim natjecanjima. Mlađe dobne kategorije sportskog penjanja, toga novog olimpijskog sporta, i dalje postižu sve bolje rezultate i sve se češće plasiraju u finalna natjecanja. Više desetaka natjecatelja i natjecateljica uključeno je u kategorizaciju hrvatskih sportaša, a trajno je i financiranje naših sportaša mlađih dobnih kategorija u I., II. i III. Razvojnom programu HOO-a te financiranju profesionalnog trenera za mlađe dobne kategorije.

S novinskim i elektroničkim medijima uspostavljeni su odnosi u povodu održavanja pojedinih akcija te gostovanja u raznim emisijama koje su se u cijelosti odnosile na planinarstvo ili imale priloge o planinarstvu. Posebno je zapažen prilog posvećen 120. obljetnici izlaženja časopisa Hrvatski planinar emitiran 18. lipnja na prvom programu HRT-a. U njemu je naglašeno da je to najstariji hrvatski časopis iz područja tjelesne kulture i jedan od najstarijih planinarskih časopisa na svijetu. Osim toga, Hrvatska pošta tiskala je prigodnu dopisnicu koja je puštena u promet 1. lipnja, točno na dan izlaska prvog broja Hrvatskog planinara. Članci o našim djelatnostima i radu naših udruženih članica objavljuvani su u Večernjem, Jutarnjem i Novom listu, Slobodnoj Dalmaciji te u mnogim lokalnim novinama i raznim časopisima, ali i u vijestima, reportažama i emisijama na nacionalnim i lokalnim TV postajama te na brojnim internet-skim portalima i web stranicama.

Kontakte s registriranim članicama (s njih 347) održavali su zaposlenici HPS-a i članovi tijela HPS-a brojnim susretima na terenu, prijamom stranaka u uredu u Kozarčevoj 22, telefonskim razgovorima, dopisivanjem e-poštom, objavama u časopisu Hrvatski planinar i službenim dopisima upućenim našim društvima i klubovima. Predmeti dopisa bili su aktualne teme, objašnjenja pojedinih pitanja te obavijesti o akcijama i prijedlozima za bolju suradnju. U 2018. predstavnici HPS-a bili su na više od stotinu događaja kao što su osnivačke i redovne skupštine, razne proslave i ostale akcije koje su organizirala planinarska društva, stručne komisije, ali i druge ustanove u Hrvatskoj.

Godišnji prihod od dva milijuna kuna ostvaren je već krajem studenoga, s istom, odnosno uravnoteženom rashodovnom stranom proračuna, a do kraja godine očekuje se oko 10 % veći prihod od planiranoga. Oko četvrtine prihoda potječe od članskoga materijala, a od tih se sredstava namiruju isključivo namjenski rashodi. To znači da se uplaćen novac u cijelosti vraća onima koji su ga uplatili, bilo u obliku osiguranja za slučaj nezgode, bilo u obliku stručnog rada 13 komisija HPS-a, u kojem sudjeluju članovi naših planinarskih društava i klubova. Zahvaljujući vrlo dobroj prodaji naše planinarske literature u inozemstvu, HPS ostvaruje i devizne prihode. Prihodi su ostvareni i putem deviznih doznaka za provedbu projekta »Penjanje za sve« iz sredstava Europske unije.

Ured HPS-a, sa svoja tri profesionalna djelatnika, obavljao je svoje zadaće i poslove, a u dogovoru s dužnosnicima HPS-a i pročelnicima komisija katkad i one koje koji se nisu mogli drukčije riješiti. Ured HPS-a članstvu, ali i ostalim zainteresiranim u zemlji, a sve više i u inozemstvu, daje obavijesti o našim planinama, planinarstvu i logistici pojedinih tura, pomaže u rezervaciji smještaja i sl., brine se o pretplati i financijskim poslovima izdavanja našeg časopisa, kontaktira s raznim ustanovama i pravnim osobama izvan HPS-a, s brojnim udruženim članicama u vezi s članskim materijalom i ostalim pitanjima naše organizacije, surađuje sa svojim komisijama te vrlo uspješno vodi vlastito poslovanje planiranjem, nabavom i prodajom planinarske literature, ugovaranjem najamnina, sponzorstava i donacija.

Časopis Hrvatski planinar navršio je 1. lipnja 120 godina od početka izlaženja. Uz to što izlazi već dvanaest desetljeća, odigrao je i veliku ulogu u razvoju hrvatske putopisne književnosti te je veoma važan u razvitku organiziranoga hrvatskog planinarstva, alpinizma i speleologije. Zahvaljujući svojem dugogodišnjem izlaženju postao svojevrstan arhiv povijesti hrvatskog planinarstva. U 2018. izlazio je redovno, a evidencija pretplatnika vodila se ažurno i uredno. Uz istu cijenu pretplate časopis već sedmu godinu zaredom ima povećan broj stranica, tako da svi brojevi imaju format nekadašnjeg dvobroja Hrvatskog planinara. Naklada iznosi, ovisno o dijelu godine, oko 1300 primjeraka, uz određen broj besplatnih primjeraka i primjeraka za razmjenu.

ALAN ČAPLAR

Novogodišnja sjednica IO HPS-a 17. prosinca 2018.

HPS u usporedbi s ostalim nacionalnim planinarskim savezima u svijetu ima najveći broj raznovrsnih djelatnosti, a one se u našem Savezu ostvaruju u 13 komisija. Komisije su u zemlji i inozemstvu, u skladu s programskim zahtjevima temeljenima na proračunu HPS-a, izvele više od 150 posebnih akcija, ekspedicija, pohoda, susreta, škola, tečajeva, seminara, vježbi, predavanja, radionica i natjecanja. U tim je akcijama sudjelovalo mnogo naših članova. Znatno dio članstva ne boravi u planinskoj prirodi samo zbog osobnih rekreativnih i sportskih razloga, već ga volonterskim angažiranjem osmišljava i provodi kao stručnu i širu društveno korisnu djelatnost.

U nastavku je opis rada i rezultata komisija HPS-a u 2018. godini.

Planinarski putovi. Završena je izrada Interaktivne planinarske karte Hrvatske u koju su, uz podatke iz Registra planinarskih putova, obilaznica i markacista u Hrvatskoj, s pratećim sadržajima, integrirani i podaci o vrhovima i planinarskim objektima. Karta je predstavljena 15. prosinca prigodom svečane dodjele priznanja HPO-a. »Uređivanje planinarskih putova«, priručnik za obnovu znanja i dopunsko obrazovanje markacista i markacista voditelja koji su obuku završili po prijašnjim programima, bit će objavljen na internetskim stranicama HPS-a u obliku e-knjige. Održani su tečajevi za markaciste za područje Koprivničko-križevačke, Bjelovarsko-bilogorske i Sisačko-moslavačke županije, i to 15. i 16. rujna na Kalniku te 29. i 30. rujna u Čazmi,

a uspješno ih je završilo 11 polaznika. U okviru programa obnove planinarskih putova postavljeni putokazi na pristupnim putovima do kontrolnih točaka HPO-a. U tri radna dana praktičnog dijela tečajeva sveukupno je sudjelovalo 50-ak osoba koje su radile na obnovi oznaka na putovima, popravljajući podloge planinarskog puta, krčenju raslinja i postavljanju putokaza. Nužno je napomenuti da su se radu markacista pridružili i vrlo aktivno radili članovi društava koji nisu bili sudionici tečajeva. Za područje Splitsko-dalmatinske županije teorijski dio tečaja održan je 8. i 9. prosinca u Splitu, za 36 polaznika. Tečaj obnove znanja i dopunskog obrazovanja markacista i markacista voditelja održan je u Zagrebu 17. veljače za 47 markacista i markacista voditelja iz 19 društava. Praktičan rad na terenu za dio polaznika organiziran je 30. lipnja u Liču, a za ostale na Kalniku 15. rujna i na Moslavačkoj gori 30. rujna. Cjelovit tečaj dopunskog obrazovanja i obnove znanja (teorijski i praktični dio) uspješno je završio 31 polaznik. Održane su radionice za obuku za rad s GNSS (GPS) uređajima. U Pakracu je održan sastanak sa suradnicima Komisije za područje Slavonije, a u Konjščini obuka za suradnike Komisije za područje Hrvatskog zagorja i Međimurja. Održani su sastanci s predstavnicima PD-a, županijskih planinarskih saveza, HGSS-a, PP-a i NP-a, Hrvatskih šuma te s lokalnim i turističkim zajednicama, i to u Zagrebu, s 50-ak sudionika, s predstavnicima JU PP-a Žumberak – Samoborsko gorje i JU Zeleni prsten Zagrebačke županije radi pripreme sastanka s održavateljima putova u Samoborskom i Žumberačkom gorju, te u Samoboru, s predstavnicima planinarskih društava koja održavaju putove na tom području, na Kalniku, s predstavnicima općine Kalnik i predstavnicima PD-a Kalnik iz Križevaca radi dogovora o održavanju tečaja i pregleda tamošnjih putova, a u Čazmi s predstavnicima društva Garjevica radi dogovora o održavanju tečaja i pregleda planinarskih putova na Moslavačkoj gori. Održan je susret s planinarima HPD-a Jelengrad, koji su izrađivali kartu Moslavačke gore, a u PP-u Papuk pregledano je i utvrđeno stanje planinarskih putova i lokacija koje održava HPD Zanatlija iz Osijeka. Smisao je tih sastanaka bilo i poticanje bolje međusobne suradnje Komisije i planinarskih udruga te drugih subjekata posredno ili neposredno zainteresiranih za što bolje održavanje planinarskih putova i očuvanje prirode.

Lokalne zajednice i uprave zaštićenih područja surađuju s planinarskim društvima u održavanju planinarskih putova na njihovom području i spremne su im pomoći. S kartografijom HGSS-a, prema već utvrđenim dogovorima, razmjenjuju se prilikom izrade novih karata ili revidiranja postojećih podaci o planinarskim putovima. Već je spomenut vrlo uspješan susret na Kalniku predstavnika stručnih komisija planinarskih saveza Slovenije, Srbije i Hrvatske zaduženih za skrb o planinarskim putovima. Sufinancirana je obnova oznaka HPO-a i VPP-a, a nekim se društvima pomoglo u obnovi požarom zahvaćenih planinarskih putova. Članovi Komisije i njezini suradnici u okviru svojih planinarskih izleta redovito snimaju stanje na putovima, održavaju stalne kontakte s markacistima i predstavnicima planinarskih društava te razmjenjuju podatke o stanju na terenu. Podaci o promjenama unose se u Registar planinarskih putova na webu HPS-a. Ove je godine u Registar upisano 110 putova. Revidirani su postojeći podaci o Samoborskom i Žumberačkom gorju, Psunju i Požeškoj gori. Članovi Komisije angažiraju se i na prikupljanju podataka o tehnički zahtjevnim dionicama planinarskih putova, budući da odaziv planinarskih društava koja ih održavaju nije zadovoljavajući. Obrađuju se prispjeli popunjeni dnevnik HPO-a te popunjeni dnevnik Velebitskoga planinarskog puta i ugašene Velebitske obilaznice. Na sastancima Komisije putem videolinka sudjeluju i članovi koji na njima ne mogu fizički sudjelovati u sjedištu HPS-a.

Planinarski objekti. Na temelju natječaja za dodjelu novčanih sredstava za obnovu, održavanje i izgradnju planinarskih objekata kojima upravljaju naše članice odobreno je ukupno 217.568,74 kuna za objekte Vila Velebita, Frbežari, Basača, Skorpovac, Kameni svati, Majer, Brlog, Poklon, »Mladen Polović«, Zamost, Hahlići, Bitorajka, Korita, Petrov vrh, Omanovac, Lipa, dom Velikobrdskih ledara, Ivine vodice, Grohot, Vodice, Mrkvište i Sijaset te strunjače za penjalište SPK-a Onsiht. Usto je uloženo 28.228,01 kuna za popravak štete od snježnog nevremena na planinarskom domu Bijeje stijene u Tuku. Izrađeno je, financirano i isporučeno osam plavih natpisnih ploča za planinarske kuće.

Promidžba i izdavačka djelatnost. Zahvaljujući preglednoj organizaciji velike količine

praktičnih podataka, sadržaje na našim mrežnim stranicama koristi mnogo članova i drugih zainteresiranih za planiranje izleta, edukaciju i za primanje obavijesti o akcijama HPS-a. Redovito se objavljuju novosti iz rada HPS-a te se dopunjavaju i ažuriraju stranice s podacima. Na webu su također dostupni ažuran kalendar akcija HPS-a, popisi instruktora, vodiča, markacista, obilaznika HPO-a, dobitnika priznanja i popis planinarskih kuća. Ove je godine web HPS-a upotpunjen Interaktivnom planinarskom kartom Hrvatske koju je izradio prof. dr. Darko Grundler. U suizdavaštvu s Društvom za povijest sporta i tjelovježbe izdana je knjiga Eduarda Hemara o istaknutom planinarskom dužnosniku Željku Poljaku. U okviru HPS-a prikupljena je građa te obavljena redakтура i grafičko uređenje knjige. Tiskano je 3. izdanje vodiča »Velebitski planinarski put«. Vodič sadrži ažurne podatke o VPP-u i pristupnim putovima te planinarskim kućama na Velebitu. Za potrebe vodiča ažurirane su fotografije i uvršteno je mnogo novih. Tiskano je već 4. dopunjeno i izmijenjeno izdanje »Planinarskog udžbenika«. U pripremi toga izdanja bilo je angažirano desetak suradnika koji su svojim savjetima i recenzijama doprinijeli kvalitetnijoj obradi tema i boljem uređenju nekih dijelova knjige. U suradnji s komisijama za školovanje i za vodiče, a ujedno u okviru projekta »Penjanje za sve«, izrađeni su i pripremljeni metodički priručnici za voditelje općih planinarskih škola i vodiče instruktore te standardizirane prezentacije za sve nastavne teme iz programa opće planinarske škole i tečajeva za vodiče. Taj edukativni materijal ima ukupno više od 1000 stranica. Priručnici i prezentacije dostupni su putem weba HPS-a voditeljima škola i tečaja te predavačima, a priručnik je priređen i za izdavanje u tiskanom obliku. Za navedene su materijale pribavljene stručne recenzije Hrvatske olimpijske akademije, Hrvatskog zavoda za hitnu medicinu, HGSS-a te instruktora iz raznih djelatnosti. Zidni kalendar za 2019. tiskan je u velikoj nakladi, kao i proteklih godina. Usporedno najavljivanje akcija članica HPS-a u kalendaru pokazalo se vrlo praktičnim i korisnim, jer su tako informacije o pohodima i sličnim akcijama postale lako dostupne svim hrvatskim planinarima. Time se ujedno potiče razvijanje suradnje među planinarskim društvima i sustavno, pravovremeno planiranje aktivnosti. Za potrebe kalendara organizirano je prikupljanje

podataka o priredbama, koji će biti objavljeni u časopisu Hrvatski planinar te na webu HPS-a. Iz godine u godinu raste broj najava naših udruženih članica u kalendaru akcija, što ukazuje na velik interes članstva i uspješan razvoj pohodništva u Hrvatskoj (oko 230 pohoda, sletova, susreta i sličnih akcija). Za tisak je priređena brošura za Skupštinu HPS-a, tiskani su plakati za Dane hrvatskih planinara i Pohod na Dinaru, letci i pozivnice za razne skupove i drugo. Komisija je pomagala i planinarskim udrugama u pripremi njihovih izdanja.

Speleologija. Tijekom 2018. održana su tri sastanka Izvršnog odbora, redovna godišnja skupština i četiri stručna seminar. Komisija je objavljivala 24 aktivne udruge članice s 432 aktivna člana (24 instruktora speleologije, 78 speleologa, 300 speleoloških pripravnika i 30 speleoloških suradnika). Najvažnije aktivnosti članica usmjerene su na edukaciju novih članova. Tako je osam speleoloških škola pohađao ukupno 61 polaznik položivši ispit i stekavši naziv »speleološki pripravnik«. Cjelokupnu su edukaciju provodili licencirani instruktori Komisije. Održana su četiri ispita za naziv »speleolog«, koji je položilo deset kandidata. Održani su instruktorski seminari o speleološkoj edukaciji (41 polaznik iz 5 udruga), Seminar o samospašavanju i prvoj pomoći za speleološke udruge (26 polaznika iz 11 udruga), Seminar o opremanju speleoloških objekata i osnovnoj speleološkoj dokumentaciji koji je okupio 59 sudionika iz 13 speleoloških udruga. Uz HPS-ove speleološke udruge, na seminarima su sudjelovale udruge Hrvatskoga speleološkog saveza i udruge iz BiH. Osnovna aktivnost članica Komisije usmjerena je na istraživanja novih i monitoring otprije poznatih speleoloških objekata. Zabilježene su 472 akcije, od čega 179 istraživačkih te 293 akcije koje su za cilj imale edukaciju članova ili monitoring stanja u speleološkim objektima. Najvažnija istraživanja bila su na Speleološkom logoru »Vilimova jama«, Speleološkoj ekspediciji »Srednji Velebit«, logoru »Muda labudova«, Speleološkoj ekspediciji »Rožanski kukovi«, logoru »Oaza«, Speleološkoj ekspediciji »Slovačka jama«, Međunarodnoj speleoronilačkoj ekspediciji »Kamene tajne« i Speleološkom istraživanju jamskog sustava Kita Gačešina – Draženova pihaljka. Najvažniji ostvareni rezultati u tom jamskom sustavu (trenutačne duljine 36.905 m) jesu u jami Muda labudova nova

duljina od 6.355 m te u jami Oaza s novih 580 m dužine i novom dubinom od 407 m, čijim bi se možebitnim spajanjem dobio sustav dug više od 45 km. Okruglim stolom Hrvatske agencije za okoliš i prirodu o Katastru speleoloških objekata RH zaključeni su uspješni Dani speleologije u Ogulinu održani od 19. do 25. studenoga. Organizirane su dvije izložbe u Gradskoj knjižnici i čitaonici Ogulin o poznatim istraživačima hrvatskog podzemlja i speleološkoj fotografiji te okrugli stol o sustavu Đulin ponor – Medvedica, a tijekom vikenda održan je Skup speleologa Hrvatske. Uz potporu Grada Ogulina, Hrvatskih voda i speleoloških organizacija, na ovogodišnjem je skupu sudjelovalo 246 speleologa iz Hrvatske, Slovenije, BiH i Srbije, a održano je 50 predavanja i prezentacija postera te osmi Speleo Film Festival koji se profilirao kao značajna regionalna i međunarodna smotra igranoga i dokumentarnoga speleološkog filma. Na tom je skupu prikazan 21 film sa speleološkom tematikom (od autora iz 12 zemalja) te je održana izložba s natječajem za najbolju fotografiju. Održano je i 16 različitih edukativnih radionica pod nazivom »STEAM – Istraživači 21. stoljeća«, koje je pratilo 1100 djece iz ogulinskih osnovnih škola. Od promotivnih aktivnosti održane su izložbe u povodu 60. obljetnice Komisije i »Istraživači hrvatskog podzemlja«, koje su bile postavljene u Makarskoj, Šibeniku, Ogulinu i NP-u Paklenica. Izložba na 20 panoa prikazuje razvoj speleoloških aktivnosti u 60 godina postojanja Komisije te hrvatsku speleologiju i istraživače špilja. Cilj izložbe bio je prikazati doprinos hrvatskih akademika, znanstvenika i stručnjaka razvoju speleologije i srodnih disciplina, kako bi se istaknula važnost istraživanja krškog podzemlja i speleoloških objekata, kao ključnih komponenti georaznolikosti i bioraznolikosti Hrvatske.

Alpinizam. Krajem siječnja organiziran je seminar i ispit za voditelje ljetne alpinističke škole u Paklenici, na kojem je sudjelovalo 12 kandidata. Početkom veljače održan je u dolinama Ferrera i Avers (Švicarska) zimski logor s 8 alpinista iz triju alpinističkih odsjeka. Cilj mu je bio prijenos znanja i iskustva s iskusnijih na manje iskusne članove te upoznavanje novih lokaliteta za zimske smjereve. Ispenjano je više od 20 višedružinskih zaleđenih slapova težina od WI3 do WI5+ te izvedeno više uspona u kraćim slapovima. Napravljena je

i skijaška tura na vrh iznad doline Sertig, visok 2769 m. Ljetni logor Komisije organiziran je od 28. srpnja do 4. kolovoza u Lienškim Dolomitima (Austrija), sa 6 alpinista iz dvaju alpinističkih odsjeka. Ispenjano je 15 višedružinskih smjerova težine od IV+ do VII, osiguranih i neosiguranih, dugačkih više od 500 metara, s izlascima na vrhove do 2614 metara. U danima odmora penjali su se kratki sportski smjerovi. Memorijalni logor »Glavno da se klajmba« održan je na Biokovu od 5. do 8. listopada. Logor će se pamtit i po predavanjima o prvenstvenim usponima u svjetskom velegorju koja su održali vrhunski slovenski alpinisti. Dry Tooling radionica održana od 12. do 14. listopada u Zagorju ob Savi (Slovenija) u organizaciji Planinske zveze Slovenije, Planinarskog saveza Srbije i HPS-a. Radionica je bila namijenjena početnicima i naprednijim penjačima koji žele unaprijediti svoje tehnike, a sudjelovalo je 30 penjača iz tih triju saveza. Radionica je bila ujedno i priprema za slovensko-hrvatsko-srpsko otvoreno prvenstvo u lednom penjanju. Prvenstvo je održano u studenome i prosincu, a sastojalo se od tri kola. Naša je Komisija 10. studenoga u Ravnoj Gori organizirala 2. kolo. Sudjelovalo je 5 natjecateljica u ženskoj i 10 natjecatelja u muškoj kategoriji. U penjačkim i alpinističkim aktivnostima u projektu »Penjanje za sve« u Sloveniji, Mađarskoj i Italiji sudjelovalo je desetak naših alpinista. Do kraja godine održani su i ispiti za naslov »alpinist«.

Vodiči. Svi tečajevi provedeni su prema planu i programu te u skladu s uvjetima akreditiranih UIAA standarda. Uspješno je organizirano sedam tečajeva, od kojih 6 bilo za A standard i jedan za C standard (Malačka, Picelj, Platak, Omanovac, Kalnik, Paklenica). Ukupno su bila 142 polaznika. Provedeno je 7 ispita za vodiče: tri ispita na Platku (dva za A i jedan za B standard) te po jedan na Omanovcu, u Paklenici (za C standard), na Piclju i na Malačkoj. Tijekom godine pripremljen je novi set od 120 ispitnih pitanja za pisanu provjeru na ispitima A standarda. Uz suradnju s Komisijom za školovanje i Komisijom za promidžbu i izdavačku djelatnost te uz potporu projekta »Penjanje za sve« izrađene su standardizirane metodičke prezentacije za sve nastavne teme iz programa tečaja za vodiče A standarda. Izrađen je i Metodički priručnik za školovanje vodiča od 92 stranice, a oružarstvo je opremljeno potrebnim didaktičkim materijalom. Iz

Novogodišnja sjednica IO HPS-a 17. prosinca 2018.

UIAA je tijekom veljače potvrđeno da je Komisija za planinarstvo donijela odluku o akreditaciji edukacije vodiča za sportsko penjanje (C standard), i to za kratke i duge smjerove (*single-pitch* i *multi-pitch*). HPS je nositelj akreditacija za vođenje na ljetno planinarenje i zimsko planinarenje (A i B standard) od 2014. i trenutačno je jedan od samo pet nacionalnih planinarskih saveza u svijetu koji posjeduju važeće akreditacije za čak tri UIAA standarda. Potkomisija za administrativne i licencijske poslove utvrdila je i donijela niz operativnih odluka o provođenju postupka licenciranja. Formirana je Radna skupina za vođenje osoba s invaliditetom i dogovoreni su daljnji koraci suradnje s Hrvatskom agencijom za zaštitu prirode (HAOP) i HGSS-om u edukaciji djelatnika iz sustava zaštite okoliša i upravljanja zaštićenim područjima. Organiziran je instruktorski seminar u Paklenici, proglašena su tri nova vodiča instruktora, a instruktorskoj obuci pristupilo je devetero novih instruktorskih kandidata. Vodiči HPS-a uspješno su tijekom prošle godine vodili mnogo izleta i na taj način ispunili svoje zadaće u matičnim planinarskim društvima. Vodička se služba snažno i u svim segmentima zalaže za poticanje vodiča da vode izlete za koji su stručno osposobljeni i da se putem vježbi educiraju i pridonose poboljšanju učinkovitosti vodičkog djelovanja.

Planinarsko skijanje. Članovi Komisije za planinsko skijanje sudjelovali su na sastancima turno-skijaške-trans-sekcije, neformalne skupine planinskih skijaša, članova HPS-a, formirane u Zagrebu. Ta se aktivnost redovitog okupljanja skijaša pokazala korisnom za bolje povezivanje članova. U siječnju je na Vršiću u suradnji s PDS-om

Velebit organiziran Lavinski dan – jednodnevni informativni seminar s 15 polaznika i 5 instruktora. U travnju je, također na Vršiću, održan Skijaški sabor s 13 sudionika. Tijekom godine pružala se stručna kadrovska potpora aktivnostima na polju planinskog skijanja koje provode naše članice, kao i one iz BiH. Održavani su i sastanci Komisije, a radne su skupine donijele više dokumenata kojima je razrađen stručni okvir za razvoj planinskog skijanja u Hrvatskoj, od Programa škole planinskog skijanja, preporuka o načinu evidentiranja skijaških tura i spustova pa do odluka o uvjetima i postupku stjecanja naziva »planinski skijaš«, »instruktor planinskog skijanja« i sl. Komisija je surađivala i s Komisijom za alpinizam, i to u pripremi ledenjačkog tečaja HPS-a, s Komisijom za školovanje kadrova, na programima edukacije naprednog planinarenja, i Komisijom za vodiče, radi edukacije vodiča za vodički G standard. Održan je i ispit za naziv »instruktor planinskog skijanja« za četiri kandidata.

Sportsko penjanje. Seniorski reprezentativci nastupili su na Svjetskom kupu u Moskvi i Svjetskom prvenstvu u Innsbrucku u disciplinama *boulder* i brzinsko. Juniorska A reprezentacija bila je na 17 različitih okupljanja: hrvatski su reprezentativci sudjelovali na svjetskom prvenstvu, dvama europskim prvenstvima, 7 natjecanja Europskoga juniorskog kupa te 8 nacionalnih pripremni natjecanja. Ukupno je na natjecanjima i pripremama provedeno 74 dana. Nastupalo je 8 natjecatelja, a još 9 sudjelovalo je u reprezentativnim treninzima. Juniorska B reprezentacija sudjelovala je u dijelu priprema i nastupila na YCC-u u Imstu i Rock Junioru u Arcu. Pripreme (ukupno 32 dana) održavale su se u Zagrebu, Splitu, Grazu, Usteru, Ospu i Innsbrucku. Od rezultata treba izdvojiti jedan ulazak u finale Europskoga kupa, osvojeno 5. mjesto u Sofiji (*boulder*) te 13. mjesto u Usteru (težinsko), odnosno 11. mjesto na svjetskoj rang ljestvici, polufinale na Europskom prvenstvu te osvojeno 22. mjesto u Innsbrucku, 15. u Usteru i 17. mjesto na Europskom kupu u Sofiji (*boulder*). Uspješno su održana prvenstva Hrvatske u svim sportsko-penjačkim disciplinama: *boulderu* (SPK Fothia), brzinskom (SPK Marulianus), težinskom (SPK Marulianus) i kombinaciji (SPK Fothia). Održano je 18 sportsko-penjačkih škola, koje je uspješno završilo više od 130 polaznika, te

ispit za instruktore, koji je završilo 10 polaznika, novih instruktora sportskog penjanja. U suradnji s HOA-om radi se na pripremi obuke nove generacije trenera sportskog penjanja, koja će se održati sljedeće godine.

Komisija za školovanje. Prema poslanim planovima i programima, usklađenima s Pravilnikom opće planinarske škole u HPS-u, popisu instruktora i predavača te izvješćima o održanim planinarskim školama članica Saveza (ukupno 55), Komisija je nakon njihovog završetka poslala organizatorima 1364 diplome HPS-a za poimenično navedene završene polaznike općih planinarskih škola. Društvima koja su, također prema programu, organizirala Male planinarske škole (ukupno 11) poslano je 233 diplome. Uz njih su poslano 253 diplome za polaznike specijalističkih škola (alpinizam, speleologiju i sportsko penjanje), koje su usklađene s pravilnicima za te djelatnost. Tako je u 2018. bilo ukupno 1.849 novoškolovanih članova u Savezu, većinom mlađe dobi, što je najveći broj otkada se prati brojno stanje.

Priznanja. Na šest sjednica obrađeno je 147 zahtjeva pristiglih iz 24 planinarska društva, a na skupštinama naših članica i u drugim svečanim prilikama dodijeljena su sljedeća priznanja HPS-a: 10 Plaketa, 12 Zlatnih, 39 Srebrnih i 84 Brončana znaka HPS-a.

Statutarna, kadrovska i normativna djelatnost. Prema potrebi i slijedom primljenih zahtjeva, Komisija je pregledavala i davala mišljenja za ugovore, pravilnike, statute naših članica i druge dokumente za Ured HPS, komisije Saveza, Izvršni odbor i Skupštinu HPS-a.

Komisija za zaštitu prirode i Komisija za povijest planinarstva nisu dostavile svoje izvještaje o radu, a primjetna je njihova neaktivnost, što će se uključanjem novih članova riješiti u sljedećem razdoblju.

Hrvatska gorska služba spašavanja. HGSS i njegovih 25 stanica članice su našeg Saveza, kao i svaki od njihovih 900 individualnih članova. Pripadnici HGSS-a najškolovaniji su, najstručniji i najspremniji dio članstva u HPS-u s nizom međunarodnih licenci i diploma. U našim planinarskim društvima, na planinarskim školama i tečajevima stručnih komisija organizirana su mnoga predavanja o HGSS-u, opasnostima u planinama i postupanja u slučaju nesreće, kao i terenske vježbe, radi

proširenja znanja i povećanja sigurnosti što većeg broja članstva Saveza. Služba je osnovala niz ispusta, mnoge od njih i u planinarskim društvima, čija su sjedišta u blizini frekventnih planinarskih područja te mnoštvo naših članova u statusu suradnika prema potrebi sudjeluje u nekim spašavateljskim akcijama i potragama. U 2018. bilo je više od 400 intervencija i akcija spašavanja u svim neurbanim područjima u Hrvatskoj gdje se mogu učinkovito koristiti spašavateljska oprema, tehnika i iskustvo gorskog spašavanja. Uz redovnu djelatnost spašavanja i zbrinjavanja unesrećenih, održavanja vježbi, tečajeva, ispita za gorske spašavatelje i izgradnje infrastrukture, HGSS je dežurao na skijaškim stazama i u planinskim nacionalnim parkovima te na svim većim akcijama HPS-a i naših članica. Služba ima vrlo visok status, opće uvažavanje i sigurne izvore financiranja u našem društvu.

Rad naših stručnih djelatnosti u 2018. opisan je u vrlo opširnim izvještajima koje su komisije dostavile Uredu HPS-a i u ovom pregledu korišteni su samo njihovi sažetci. Tijekom godine proveden je još niz drugih akcija HPS-a, njegovih tijela i

dužnosnika, koje nisu spomenute. Ocjena navedenih rezultata, samo iz ovog opisa, svrstava 2018. među standardno uspješne godine organiziranoga hrvatskog planinarstva. Ostvarena su vrijedna planinarska postignuća na brojnim akcijama u zemlji i inozemstvu, u društvenom radu i suradnji u HPS-u, ali i izvan njega. Financijsko poslovanje krovne udruge bilo je pozitivno, kao što je to već duže vrijeme, a bilježimo i dojmljiv broj od čak 347 registriranih članica, od toga 294 osnovne planinarske udruge (društva i kluba) u kojima se provodi naša raznovrsna djelatnost. Tradicija, povezanost, prijateljstvo i iznimno angažiranje svih koji daju svoj doprinos organiziranom hrvatskom planinarstvu sigurno će se nastaviti i u sljedećim godinama.

Svim dužnosnicima, pročelnicima i članovima komisija, zaposlenicima HPS-a, suradnicima te planinarskim udrugama, njihovim vodstvima i svim planinarima u HPS-u zahvaljujemo na njihovom djelovanju u hrvatskim i inozemnim planinama te u podzemnom svijetu, i na zalaganju u društvenom radu, čime su pridonijeli uspješnom razvoju hrvatskog planinarstva u 2018. godini.

Izvršni odbor Hrvatskog planinarskog saveza na temelju članaka 39. i 56. Statuta HPS-a i odluke donesene na sjednici IO HPS-a 12. studenoga 2018. raspisuje

JAVNI NATJEČAJ ZA RADNO MJESTO GLAVNOG TAJNIKA HPS-a

Sukladno članku 57. Statuta HPS-a, za glavnog tajnika može biti birana osoba koja ispunjava sljedeće uvjete:

- da je državljanin Republike Hrvatske
- da ima potrebno iskustvo iz područja djelatnosti Saveza,
- da poznaje hrvatsko i svjetsko planinarstvo, sportsko penjanje i planinsko skijanje i funkcioniranje njihovih međunarodnih udruženja,
- da nema prepreke iz članka 13 i članka 46. stavka 5. Zakona o sportu,
- da se služi jednim od službenih jezika pripadajućih međunarodnih sportskih federacija, čijih je Savez članica

Prijava treba sadržavati:

- dokaz o državljanstvu Republike Hrvatske – domovnicu
- poslovni i planinarski životopis
- uvjerenje općinskog suda da se protiv osobe ne vodi kazneni postupak za kaznena djela koja se progone po službenoj dužnosti

Prijave za natječaj treba dostaviti preporučenom poštom u Ured Hrvatskoga planinarskog saveza, Kozarčeva 22, 10000 Zagreb, s naznakom »za natječaj«, zaključno do 31. siječnja 2019.

Odluku o izboru glavnog tajnika HPS-a donijet će Izvršni odbor HPS-a.

Interaktivna planinarska karta Hrvatske

Novi atraktivan sadržaj na webu HPS-a

Alan Čaplar, Zagreb

Informacijska i komunikacijska tehnologija bitno utječu na mnoge ljudske aktivnosti, uključujući i planinarstvo. Malobrojni su planinari koji u planinu ne nose mobitel. S pomoću mobitela u svakom trenutku mogu znati svoj položaj i što se oko njih nalazi.

Hrvatski se planinarski savez svojedobnom uspostavom web stranica uključio u informatičku revoluciju i postupno na njih dodavao različite korisne informacije. Primjerice, na web stranicama HPS-a mogu se, uz vijesti i izvještaje pojedinih komisija, pronaći opisi i detaljni podaci o planinarskim putovima (Registar Komisije za planinarske putove) i vrhovima, te planinarskim domovima, kućama i skloništima. Tu je i ažurni kalendar akcija HPS-a, bibliografija časopisa Hrvatski planinar i brojni drugi sadržaji zanimljivi planinarima i onima koji bi to tek mogli postati. Web stranice HPS-a već su godinama najopsežniji i najjačiji planinarski sadržaj na hrvatskom internetu. Imajući u vidu važnost lake dostupnosti informacija, HPS je prije desetak godina registrirao domenu hps.hr. Važno je to istaknuti jer je u Hrvatskoj još desetak organizacija bilo zainteresirano za registriranje upravo te internetske domene, budući da se koriste istom kraticom kao i naš Savez (npr. Hrvatski plivački savez, Hrvatski plesni savez, Hrvatski pikado savez, Hrvatski pčelarski savez, Hrvatska pučka stranka itd.).

Odmah nakon uspostave prvih web stranica počelo se razmišljati o načinu kako praktične sadržaje za planiranje izleta na što jednostavniji i intuitivniji način ponuditi korisnicima. Uvažavajući činjenicu da su planinarima za kretanje planinom veoma važni dobri zemljovid, HPS već godinama aktivno surađuje s tvrtkama i institucijama koje se bave kartografijom (npr. Navigo-sistem, TopoMap, Državna geodetska uprava, HGSS Kartografija, Astroida i dr.). Posebno je važan iskorak napravljen

izradom Registra planinarskih putova na webu HPS-a. Izradila ga je i obiljem podataka o putovima, planinarskim obilaznicama i markacistima »napunila« Komisija za planinarske putove HPS-a pod vodstvom Borisa Bjedova, uz informatičku potporu Igora Plantaša. Registar sadrži kratak opis svakog puta, njegov registarski broj, ime održavatelja, udaljenosti i druge podatke, a također i GPS snimku puta u računalnom GPX formatu, koji se može jednostavno učitati u GPS uređaje i suvremene »pametne« mobitele te upotrebljavati za navigaciju na terenu.

Na webu HPS-a najčešće se pretražuju stranice s podacima o planinarskim domovima, kućama i skloništima, koje ažurira Komisija za planinarske objekte, te stranice s podacima o vrhovima koji su kontrolne točke Hrvatske planinarske obilaznice. Te podatke, kao i Kalendar akcija HPS-a i adresar planinarskih udruga članica HPS-a, ažurira Komisija za promidžbu i izdavačku djelatnost. Na

No, i ono što se u nekom trenutku čini izvanrednim postignućem ubrzo postaje još bolje i naprednije jer se s razvojem interneta stalno pomiču granice pa ono što je još donedavno bilo teško zamislivo postaje stvarnost. Posljednja je informatička inovacija na webu HPS-a Interaktivna planinarska karta Hrvatske, koja je dostupna za korištenje od 15. prosinca 2018. Njezina je namjena olakšati planinarima planiranje izleta prikazom planinarskih putova

Interaktivna je zato što korisnik može klikom miša utjecati na njezin izgled i na ono što se na njoj prikazuje. Korisnik, primjerice, može odabrati jednu od desetak raspoloživih podloga, mijenjati veličinu prikaza (engl. zoom), pretraživati kartu navodeći toponim ili naziv koji traži, odabrati područje prikaza, brisati postojeće i dodavati vlastite objekte, mjeriti udaljenosti, očitati koordinate točaka na karti ili ispisati kartu na pisaču.

Planinarska je zato što je namijenjena ponajprije planinarima i što su na njoj prikazani planinarima zanimljivi objekti: planinarski putovi, planinarski domovi, kuće i skloništa, sjenice, izvori i drugo. Karta *Hrvatske* znači da su prikazani samo putovi, domovi, kuće, vrhovi i drugi objekti na državnom području Republike Hrvatske.

HRVATSKI PLANINAR 1, 2019 | 19

Uspón sjevernóm Grossglocknera

Rene Lisac, Zagreb

Pостоji nešto što najviše vrhove u gotovo svakoj zemlji čini drugačijima od ostalih planinskih vrhunaca. Stoljećima je prema njima usmjeravana najveća pozornost planinara, ali i ostalog »naroda«. Oni odišu posebnosti i jedinstven su izazov. Takvim se, posebnim planinama – Dinari, Triglavu, Olimpi, Grossglockneru, Matterhornu, Mont Blancu – uvijek vraćamo s osobitim poštovanjem. A za nas, alpiniste, posebno su zanimljive sjeverne stijene visokih planina i vrhunaca.

Od prvog uspona 1800. godine i postavljanja križa na glavnom vrhu Grossglocknera (3798 m) – najvišeg vrha Austrije – do prvog uspona njegovom sjevernom stijenom trebalo je proći 75 godina. Uspón je izveden markantnom, izravnim linijom nazvanom Pallavicinijev kuloar, koja završava točno na najvišem sedlu Austrije, uskom prijevoju »između dvaju Glocknera«. Nazvan je po grofu Alfredu Pallaviciniju koji je smjer uspio svladati isključivo zahvaljujući trima lokalnim vodičima iz Kalsa koji su u ledu usjekli 2500 stuba, boreći se s planinom do iznemoglosti.

Ipak, epitet najljepšega alpinističkog uspona 700 metara visokom sjevernom stijenom Grossglocknera pripada smjeru Mayerlrampe, strmoj, krivudavoj liniji koja se probija prema vrhu nekih stotinjak metara zapadno od »Pallavicinija«.

Pripreme članova HPD-a Željezničar za pohod na Kavkaz u okviru projekta »Put ekspedicionizma« uključivale su više zajedničkih aktivnosti svih članova ekspedicije. Kompetencija i spremnost članova ekipe gradila se postupno, od početnog uvježbavanja tehnika u okolici Zagreba do višednevnih izleta u slovenske i francuske Alpe. No, bilo nam je jasno da će se, želimo li osvojiti kavasku Ušbu (4690 m) njezinim sjevernim grebenom, za takav zahtjevan alpinistički uspon užiti alpinistički tim projekta morati pripremiti sličnim usponom.

Svoju smo pozornost zato usmjerili na Mayerlrampe, jer je to za pripremu upravo idealan uspon, s obiljem teškoća vrlo sličnih onima na koje ćemo naići pri usponu na Ušbu – samo na tisuću metara manjoj nadmorskoj visini. Za razliku od susjednog Pallavicinija, koji krajem svibnja postaje izrazito opasan zbog padanja kamenja, Mayerlrampe je, iako tehnički teži, sigurniji i njime se može penjati gotovo čitave godine.

U petak, 15. lipnja, u popodnevnim satima, Tomislav Lopandić, Goran Kelečić, Bernard

Mayerlrampe u sjevernoj stijeni Grossglocknera

Gornji dio ledenjaka

RENE LISAC

Bregar i ja krenuli smo prema Heiligenblutu te prespavali nadomak ulazu na grossglockner-sku visinsku planinsku cestu (Grossglockner Hochalpenstrasse), blizu mjesta gdje se naplaćuje cestarina.

Cilj nam je popeti se prvi dan do bivka Glockner, male limenke polukružnoga krova, smještene na 3250 metara visokom grebenu točno nasuprot veličanstvene sjeverne stijene. Već u ranim jutarnjim satima stižemo na Franz-Josefs

Höhe (2369 m), gdje ostavljamo auto i započinjemo silazak prema ledenjaku Pasterze. Premda je pristup bivku razmjerno dug i zahtjevan jer put svladava 1400 visinskih metara – a uključuje spust na ledenjak, njegovo priječenje, prelazak kamene barijere i svladavanje gornjeg dijela ledenjaka – pravi je razlog ovako ranom polasku bio strah od gužve. Naime, moj je posljednji boravak u tom bivku namijenjenom za osam osoba – prilikom penjanja upravo Pallavicinijeva kuloara – bio prava katastrofa. Iako tada, točno godinu dana prije, prognoza nije bila idealna te iako je u noći čak nastupilo pogoršanje s mećavom, u bivač veličine $2 \times 2,5$ m natiskalo se do 22 sata nas 15-ero! Taman kad smo počeli tonuti u san – nagurani naizmjenično kao sardine i zatrpali stvarima – na vrata su još zakucala dvojica Mađara. Jedan je od njih još sat vremena zapomagao moleći nas da nekako razgrnemo stvari koje su zatrpale ulaz u bivač do samoga stropa, dok je drugi, koji je imao vreću za spavanje, samo rekao: »Fuck this, I'm sleeping outside« i bezbrižno pustio da ga lagano zatrpava noćni snijeg nošen umjereno jakim vjetrom.

No, ovaj je put prognoza bila idealna i bili smo predodređeni da ne završimo kao spomenuti Mađari, da si na vrijeme osiguramo ugodno mjesto u bivku, pa neka se drugi natrpavaju do

RENE LISAC

Stijenska barijera

mile volje. Već u prvim metrima hoda pod teškim ruksacima, Tomica, na opću žalost, odustaje od uspona. Bolovi u rebrima, uslijed udarca koji je nedavno zadobio, ipak su prevelika tegoba da bi se upustio u ovako zahtjevan uspon. Predajemo mu višak opreme i nastavljamo kao trojni navez.

Spust prema ledenjaku Pasterze nikoga ne ostavlja ravnodušnim. Duž puta su postavljene ploče s godinama, koje označavaju neka-dašnje visine ledenjaka što se nemilosrdno topi pod utjecajem globalnog zatopljenja. Količina vode koja teče iz ledenjaka u ovim kasnim proljetnim danima bila je golema, pa iako sam tuda već dvaput prolazio, nije mi baš bilo jasno kako prijeći na sam ledenjak. Odabrali smo, što se pokazalo pogrešnim, varijantu priječenja uz desnu padinu ledenjaka, gdje smo se suočili s teškim prelaskom preko bujice jednoga bočnog pritoka. Nakon mnogo izgubljenog vremena ipak kročimo na ledenjak, bez većih ga teškoća svladavamo, penjemo kamenu barijeru i strmi, gornji dio ledenjaka.

U ranim poslijepodnevnim satima dolazimo do bivka i koristimo priliku da na stijenama uz bivak, gdje popodnevno sunce otapa zaostale krpice snijega, vodom napunimo sve boce. A bivak je bio, na naše veliko čuđenje, potpuno prazan! »Dobro, još je rano«, mislili smo, i pripremajući hranu očekivali druge alpiniste. No, do kraja dana do bivka su stigle samo dvije Njemice, koje su nam objasnile o čemu se radi: »Nogometno je prvenstvo i sigurno nitko neće doći.« Svi njihovi tipovi gledaju tekme! Osjećali smo neobičnu mješavinu

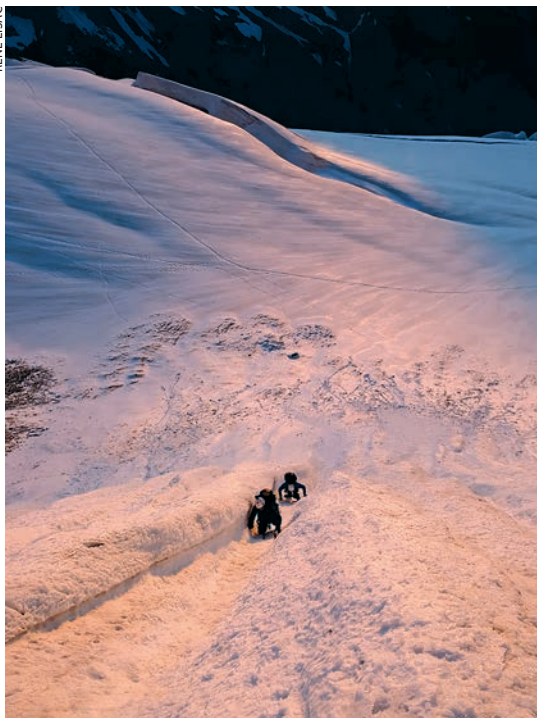
manjka muškosti i osjećaja pobjede zbog dobrog planiranja. Sretni smo što će noć u bivku biti znatno ugodnije iskustvo nego što smo očekivali. A Njemice smo počastili obilnim kuhanim obrokom... što još reći – njihova se hrana svodila isključivo na čokoladice.

Pristup sjevernoj stijeni i smjeru Mayerlrampe (60° – 70°, III; 500 m) prilično je kratak. Dvadesetak minuta hoda po kompaktnom ledenjaku trebalo nam je do ulaznog snježnog stošca i za prelazak ne isuviše zahtjevnog bergschrunda. Pod prvim zrakama sunca penjemo se uz padinu nagiba od oko 40 – 50°, prije nego što se smjer strmo odvoji ulijevo. Nije trebalo dugo da sunce dovoljno zagrije stijene iznad ulaznoga kuloara i potakne manje kamenje dotad vezano ledom da se počne postupno odvajati od podloge i kotrljati u našem smjeru. No, mi smo već tada zama knuli lijevo, u zaštitu velike prevjesne litice koja se nadvija iznad najstrmije i najljepše dionice smjera. To je 300 metara dugačka ledena rampa nagiba 60 – 70° iz koje rijetko oveće kamenje viri poput lješnjaka iz čokolade. Upravo su nam ti »lješnjaci« bili idealni za sidrišta. Duže stajanje na prednjim šiljcima dereza na padini prekrivenoj tvrdim alpskim ledom bilo bi prezamorno za listove. Udobniju policu u tom tvrdom ledu nije bilo moguće iskopati. A podloga od tvrdog leda bila je prekrivena s desetak centimetara svježijega, stvrdnutog snijega, tako da su uvjeti za penjanje bili optimalni.

Malo prije podneva izlazimo na najljepše mjesto na usponu, zaravnano sedlo s kojeg se sada otvara vidik i na južnu stranu, na ledenjak

Sami u bivku

Ulazni snježni stožac u zoru

Teuschnitz. Ravno iznad nas prema istoku čeka nas još nekoliko stotina metara dug, oštar, stjenovit greben, što ga je proljetno sunce već dobro oslobodilo od zimskih naslaga snijega. Time nam je omogućilo vrlo atraktivno penjanje u gotovo suhim uvjetima težine do III. stupnja, vrlo sličnima onima na susjednom, južnom Stüdlgratu. Dok je sa sjeverne strane potpuno vedro, s južne se uz liticu kovitlaju gusti, bijeli oblaci. Dok se penjemo po nožu oštrog grebena do samog vrha, čini nam se da se krećemo po tankoj, apstraktnoj granici između ljepote postojanja planinskih vrhunaca slijeva i potpunoga bijelog ništavila zdesna. Na vrhu zagrljaj, gutljaj i čokoladica, prije dugoga i napornoga, ali sigurnog silaska normalnim putom na sjevernu stranu, natrag na Pasterze.

Posljednji uspon s ledenjaka na Franz-Josefs Höhe vječna je noćna mora svih osvajača sjeverne strane Grossglocknera. Nakon dvaju izrazito napornih dana, s više od dva kilometra visinske razlike u nogama i rukama, čeka vas još taj posljednji uspon. Pomisao da je prvim penjačima

Uspon koloarom

Na sedlu pod vršnim grebenom

bilo lakše jer je ledenjak bio nekoliko stotina metara deblji brzo iščezne pri pomisli na to da su morali pristupati iz samog Heiligenbluta, a i na primitivnu opremu koju su tada imali. Nažalost, na posljednji Gletscherbahn koji tuda vozi zakašnili smo za sitnih pola sata, pa smo tih 300-tinjak metara od dna ledenjaka morali odraditi vlastitim snagama, iscrpljeni, ali sretni.

Veličanstveni Grossglockner i njegova sjeverna stijena napunili su nam srca i dali samopouzdanje nužno za naše kavkaske ciljeve.

Trojka na vrhu

Vrhovi Kavkaza

Ekspedicija članova HPD-a Željezničar na Kavkaz 2018.

Bernard Bregar, Zagreb

Hrvatsko planinarsko društvo Željezničar Zagreb jedna je od najstarijih i najvećih planinarskih udruga u Hrvatskoj. Osnovano je 1950., a danas ima oko 800 članova. U povodu nadolazeće sedamdesete obljetnice Društva, koju ćemo obilježiti 2020., pokrenut je projekt pod nazivom »Put ekspedicionizma«. Razvio se iz inicijative da se u povodu obilježavanja obljetnice organizira ekspedicija članova iz više društvenih odsjeka i sekcija na Himalaju. Budući da su himalajski usponi vrlo zahtjevni, dogovoreno je da se u četiri godine postupno – manjim akcijama, vježbama i predekspedicijama – podigne kompetentnost i spremnost najaktivnijih članova kako bi se primjereno pripremili za himalajski uspon. U projektu aktivno sudjeluju članovi Alpinističkoga odsjeka, Sekcije visokogorskog planinarenja i Speleološkog odsjeka, uz potporu cjelokupnog Društva. Uspon u Himalaji nije jedini cilj projekta. Ciljevi su i međusobno zbližavanje odsjeka i sekcija, poticanje na njihovu čvršću suradnju i postupno podizanje razine spremnosti članova ekspedicije,

koji će stečena znanja i iskustva prenositi drugim članovima Društva, pa i šire. Vođa je projekta alpinist Vladimir Mesarić. Izbor vođe nije bio težak budući da Mesarić prednjači svojim iskustvom u visokim brdima i organiziranjem ekspedicija. On je svoj život posvetio planinama te izveo mnogo uspona na razne vrhove svijeta.

U okviru projekta održano je dosad više pripremih akcija i vježbi. Posebno vrijedi istaknuti uspone u području Monte Rose 2017., u kojima je sudjelovalo 12 članova. Oni su tom prilikom izveli niz uspona na vrhove više od 4000 metara.

U srpnju 2018. organizirana je zajednička pripremna akcija u području Mont Blanca, s kampom na području Col de Geant na visini od 3350 metara. Članovi također kontinuirano poduzimaju raznovrsne uspone u hrvatskim stijenama i slovenskim Alpama.

Kavkaz 2018.

Ekspedicija Kavkaz 2018. pripremala se od početka godine, kako zajedničkim naporima u rješavanju

Polazak kombijima na put

logističkih i drugih organizacijskih problema, tako i izvođenjem raznovrsnih pripremnih akcija. Predviđeno je trajanje ekspedicije bilo 20 dana, od 14. kolovoza do 2. rujna.

Pri odabiru planinskog masiva za predekspediciju 2018., Kavkaz nam se nametnuo kao idealan izbor. Područje Svanetija, koje smo odlučili pohoditi, obiluje vrhovima različitog stupnja tehničke zahtjevnosti, od kojih neki premašuju visinu od 5000 metara. Imali smo u vidu i to da se u Gruziji ne plaćaju dozvole za penjanje, da su cijene niže nego kod nas te da su hrvatski alpinisti tu regiju pomalo zapostavili nakon kobne nesreće 1974.

Upravo je taj nesretni događaj poslužio kao poticaj da se vratimo i na određen način zaokružimo tu priču. Naime, 1974. na Kavkaz je krenula jugoslavenska ekspedicija sastavljena od petero Slovenaca, po dvoje penjača iz BiH i Srbije te šestero hrvatskih alpinista. I tu je ekspediciju vodio Vladimir Mesarić. Tadašnja je ekspedicija, kao i naša ovogodišnja, bila pripremnoga karaktera, a trebala je prethoditi usponu južnom stijenom Aconcague, planiranom za sljedeću godinu (1975.), a u povodu obilježavanja 100 godina planinarstva u Hrvatskoj. Nakon uspješnoga zajedničkog uspona na Elbrus (5643 m), najviši vrh Europe, ekipa se podijelila u tri tima. Slovenski je tim otišao na Pik Ščurovski, četiri hrvatska alpinista – Ante Bedalov, Nenad Čulić, Viktor Tabaković i Urso Vrdoljak – krenuli su na Ušbu, a ostatak ekipe na vrh Ullu Tau. Naša četvorka odabrala je težak smjer zvan Križ Ušbe. U noći s 23. na 24. srpnja vrijeme se nenadano pogoršalo i naglo je zatoplilo, zbog čega se dio ledenjačke gromade (seraka) iznad njih odlomio i ledenom lavinom usmrtio četvoricu hrvatskih alpinista. Tijela Bedalova i Vrdoljaka pronađena su odmah nakon nesreće kako beživotno vise na grebenu, a drugu je dvojicu alpinista lavina odnijela sa sobom. Taj je nesretni događaj najveća nesreća u povijesti hrvatskog alpinizma, a nakon nje nije više zabilježen nijedan hrvatski pokušaj uspona na Ušbu.

Ušbu smo odabrali što zbog simbolike, što zbog privlačnosti vrha. Premda su izazov i ljepota vrha koji se poput tornja uzdiže nad Svanetijem bili sami po sebi dostatna motivacija, ipak je odluku o izboru vrha zapečatila želja da zaokružimo priču o tragediji 1974. te da se u čast i spomen poginulim alpinistima popnemo upravo na taj vrh. Ušba je

tehnički najzahtjevniji kavkaski vrh, poznat po nepredvidljivom vremenu. Generacijama je služio kao mjesto dokazivanja sovjetskih alpinista, pa se za nj vezuju mnoge herojske i dramatične priče.

Značenje imena Ušba ni sami stanovnici Svanetija ne znaju točno objasniti. Po nekim interpretacijama, Ušba doslovno znači »cesta prema nikamo«, dok drugi raščlanjuju ime na ush – grozna i ba – planina. Ušba ima dva vrha, sjeverni (4960 m) i južni (4710 m). Za uspon smo odabrali sjeverni vrh, i to smjerom po sjeveroistočnom grebenu, ocijenjenim s AD+/70°, M3 ili ruskom ocjenom 4a.

Nakon odabira glavnog cilja, članovi Sekcije visokogorskog planinarenja predložili su da među ciljeve ekspedicije uvrstimo i vrh Tetnaldi nedaleko od Ušbe, visok 4858 m. Zainteresirao nas je zbog ljepote čiste piramidalne forme, a pobudio je dodatnu znatiželju jer ga još nitko iz Hrvatske nije pohodio, što je zbog nedostatka pouzdanih podataka o pristupu i usponu donijelo dodatan čar istraživanja, ali i avanture. Odabrali smo ga i zato što je idealan za aklimatizaciju, što na usponu nema većih tehničkih poteškoća i što je dovoljne nadmorske visine da se na njemu uspješno aklimatiziramo za uspon na Ušbu. Za smjer uspona odabrali smo jugoistočni greben ruske ocjene 2b.

Put i dolazak u Mestiju

Na put se većina članova zaputila u dva kombija, što je dodatno pripomoglo zajedništvu ekipe, ali i transportu potrebne opreme. Nažalost, nekolicina članova nije mogla odvojiti toliko vremena za put pa su se zaputili zrakoplovima u Gruziju i tamo se pridružili ostatku ekipe.

Prvoga dana vožnje došli smo preko Srbije do Dmitrovgrada u Bugarskoj. Drugi smo dan prevalili najmanje kilometara jer smo radi turističkog posjeta svratili u Istanbul. Oduševio nas je, svakoga na svoj način, jer to je grad u kojem se spajaju modernizam zapadne kulture i tradicija istočne. Dok su se neki naši članovi divili znamenitostima poput Aja Sofije, drugi su raspoloživo vrijeme iskoristili za kupovinu, gastronomiju ili neuspješan pokušaj ulaska u džamiju (zbog neprikladne odjeće). Toga dana noćimo u turskom gradu Düzceu, koji se nalazi nekih 200 km istočno od Istanbula. Dan poslije uzimamo samo jedan predah, kako bismo se osvežili kupanjem u Crnom

moru. U noći stižemo u turski grad Trabzon na jugoistočnoj obali Crnog mora, gdje i noćimo, a sutradan napokon do gruzijske granice. Gužve su velike te na prelazak čekamo nekoliko sati i u Mestiji stižemo u noći sa 17. na 18. kolovoza.

Mestia je gradić u pokrajini Svaneti na zapadu Gruzije. Njime dominiraju očuvani obrambeni tornjevi iz 11. stoljeća. Nekoć se u Svanetiju uz svaku kuću gradio toranj za zaštitu obitelji i blaga od osvajača i pljačkaša, a po nekim izvorima i od lavina. Veličina tornja ovisila je o imućnosti pojedine obitelji. U novije doba djeca koju krase želja da jednog dana postanu alpinisti koriste tornjeve za penjanje i igru. Mestia je ujedno rodni grad Mihaila Hergianija (1932. – 1969.), višestrukog prvaka sovjetskog alpinizma te jednog od ponajboljih alpinista svoga vremena. Po njemu je nazvan jedan vrh u području Turkeстана, a ruski su mu astronomi 1978. odali posebnu počast nazvavši njegovim imenom novootkriven mali planet N3234.

Sutradan dovršavamo pripreme za polazak prema Tetnuldiju. Tražimo vremenske prognoze, nabavljamo namirnice i prikupljamo dodatne podatke o usponu. Radi putne dozvole navraćamo i do gruzijske vojne baze na rubu Mestije. Ušba se naime nalazi u graničnom području između Gruzije i Rusije pa bez dozvole nije dopušteno kretanje tim područjem. Naša je Nada u vojnoj bazi, zahvaljujući svojoj komunikacijskoj vještini, ubrzo

pridobila naklonost gruzijskih vojnika, pa dozvolu dobivamo bez ikakvih teškoća. Ona otad preuzima vodeću ulogu u našem timu za odnose s javnošću i rješavanje svih mogućih pitanja s domaćinima.

Tetnuldi (4858 m)

Na Tetnuldi krećemo 19. kolovoza u jutarnjim satima. Iz Mestije se najprije vozimo kombijem prema selu Adishiju. Cesta je tek u izgradnji pa smo posljednje kilometre prešli vozeći se prilično lošim makadamom, razrovanim povremenim planinskim bujicama. Adishi je posljednja civilizacija prije Tetnuldija. I njega krasi tornjevi, ali za razliku od Mestije nema turističkih sadržaja ni asfaltnih cesta – blatnjave ceste vijugaju selom između kamenih tornjeva i kuća podsjećajući svojim izgledom na neka davno minula vremena.

Ondje smo uspjeli unajmiti konje za transport opreme do prvoga kampa u podnožju planine. Put nas vodi preko zelenih planinskih pašnjaka ispre-sijecanih ledenjačkim potocima. U daljini se bijele visoki snježni vrhovi, među kojima nastojimo prepoznati svoj cilj. Konjovodci nekoliko puta pokušavaju skratiti naporan put tvrdeći da konji ne mogu dalje, no razgovorom i negodovanjem uspijevamo ih nagovoriti da nastave put. Nemamo točan podatak gdje se točno nalazi mjesto za prvi kamp. Nakon »gušenja nekoliko pobuna«, konjovodci konačno staju pred izrazitom strminom

kojom se put nastavlja, gdje i nama postaje jasno da je prestrm za natovarene konje. Preuzimamo opremu i nastavljamo sami tegliti svoje stvari.

Već za pola sata dolazimo na mjesto prikladno za kamp, iako nismo sigurni je li to mjesto koje tražimo. Noćimo na tom mjestu jer boljšega i ugodnijega jednostavno nema na vidiku. Podižemo šatore i pripremamo večeru, a dio ekipe ide u izvidnicu kako bi odabrao sutrašnji smjer.

Budimo se rano da na vrijeme stignemo do kampa 2 na visini od 3700 m. Ostavljamo za sobom zelene livade i pašnjake te izlazimo na kamenjar. Nađe se tu za svakoga ponešto, od kamenčića do glondči veličine hladnjaka i omanjih auta, a da ne bude dosadno, mnoge se od tih glondči okreću i izvrću pod nogama pa hodamo sporo, pazeći na svaki korak. Svi imamo pretovarene ruksake, teške prosječno oko 25 kg. Vodeći se izrekom omnia mea mecum porto, sve što imamo nosimo sa sobom. Ne ostavljamo za sobom postavljene kampove i ne unajmljujemo nosače.

Oko podneva dolazimo do međukampa Amareti Neast na 3400 m, gdje imamo stanku za odmor. Odande do kampa 2 put je prilično strm, a na nekim se mjestima treba i malo penjati ili otpenjavati. Ništa osobito teško, ali oprez je nužan. Dado, Milivoj i Duke bivakiraju će u

TIN CVITKOVIC

Divovska piramida Tetnuldija

kampu 2 i odande logistički potpomagati ostatak ekipe. Kamp 2 uređujemo na početku ledenjaka Tetnuldija, na mjestu odakle se s jedne strane pruža vidik na doline i livade, a s druge na dominantan istoimeni vrh, piramidalnog oblika.

Kamp 2 poprilično je ugodno i lijepo mjesto. Krasi ga ledenjačko jezero koje nam osigurava vodu za piće i ostale potrebe. Razmatramo ima li uopće smisla postavljati kamp 3 na 4293 metra. To je mjesto udaljeno 2 – 3 sata hoda, ali po prilično strmom i ispucalom dijelu ledenjaka. Odlučujemo

Područje kretanja ekspedicije na Kavkazu

Na vrhu Tetnuldija

da sljedeći dan iskoristimo za aklimatizaciju. Popet ćemo se iz kampa 2 do 4300 m i spustiti se natrag, kako bismo dan nakon toga primjereno aklimatizirani pokušali doći do vrha.

Sutradan, 21. kolovoza, krećemo na aklimatizacijsku turu. Oko 10 sati dohvaćamo sedlo na 4350 metara i greben kojim se dalje ide prema vrhu Tetnuldija. Zbog idealnih se uvjeta dio ekipe želi odmah pokušati uspeti do vrha pa Rene Lisac, Tin Cvitković, Nada Bilobrk i Nataša Petrin nastavljaju uspon, a ostali silaze u kamp 2. Pri silasku, na tvrdom ledu nagiba od 50 stupnjeva, Ivi je dereza nesretno iskrenula nogu te se proklizala, no Goran ju je pravovremeno zaustavio. Iva je nažalost uganula gležanj te u kamp 2 stiže uz velik napor. Toga dana u kamp pristižu i dva lokalna alpinista, Gio i Šako, sa svojim američkim klijentom. Savjetuju nam helikoptersko spašavanje jer je put u dolinu pretežak da bi se Iva sama spustila. Odluku odgađamo za sutra, kad ćemo utvrditi ozbiljnost ozljede. Dio ekipe koji je toga dana nastavio s usponom, malo poslije podneva bez ikakvih teškoća dosiže vrh te se sretno vraća u kamp 2 oko 17:30. Nakon čestitki i velikog oduševljenja što je prvi cilj ekspedicije uspješno ostvaren, ostali počinju s pripremama za sutrašnji uspon.

Dana 22. kolovoza prema vrhu kreću četiri naveza. Put vodi preko ledenjaka koji nije prestrm, osim na dva mjesta. Jedina je neugodnost na tom smjeru upravo ona nesretna ledena kosina na kojoj je Iva uganula gležanj. Nakon ledenjaka dolazimo do grebena, na kojem se treba malo i penjati (kombinirani uspon po ledu i stijeni ocjene 2, detalji 3). Slijedi snježni, eksponirani dio grebena koji se nastavlja do vrha. Greben nije težak, ali je oprez potreban jer je mjestimice uzak i strm pa je teško postaviti osiguranje. Oko podneva svi sretno dolazimo na vrh. Oduševljeni smo jer smo se i mi popeli na prvi cilj naše ekspedicije. Nakon kratkog odmora i slikanja krećemo natrag. Vidimo da se u daljini stvaraju oblaci pa se žurimo da nas ne uhvati nevrijeme. Povratak u kamp 2 trajao je šest sati, gdje nas dočekuju toplim čajem i obilnim obrokom.

Doznajemo da su Ivu helikopterom spustili u Mestiju. Helikopter su samoinicijativno pozvali gruzijski alpinisti. Dolazak helikoptera veoma je iznenadio ekipu u kampu. Pojavio se nenadano i u velikoj žurbi, bez gašenja motora, za nepune dvije minute odvezao Ivu zajedno s njezinim stvarima. Spašavanje je pomalo nalikovalo na otmicu: gruzijski alpinist iskače iz helikoptera i odvodi Ivu,

dok druga dvojica ubacuju njezine stvari. Prije no što se naša ekipa uopće snašla, Iva je već bila na putu za Mestiju. Za vrijeme te strke američki je klijent imao vlastitu dramu: trčao je po ledenjaku za šatorom što mu ga je odnio snažan vjetar uzviltan elisom helikoptera.

Nakon dojave o uspješnom usponu, Dado, Milivoj, Palfi i Marko spustili su se isti dan uz pomoć konja u Mestiju. Preostali se dio ekipe vratio u Mestiju 23. kolovoza, gdje smo proslavili uspon zajedničkom večerom. Veselom ugođaju pridonijela su i dva rođendana, Nadin i Bernijev. Slavlje se oteglo dugo u noć, uz pjesmu i ples s našim novostečenim gruzijskim prijateljima.

U Mestiji ostajemo dva dana radi odmora i priprema za sljedeći uspon, ali i radi razgledavanja Mestije, posjeta muzeju, kupnje suvenira i degustiranja lokalnih delicija. Gruzijka nas je kuhinja oduševila; svatko je pronašao ponešto za sebe. Izbor jela je raznovrstan: od pileline, svinjetine, teletine pa sve do bogatih gruzijskih salata. U pokrajini Svaneti tradicionalno su zastupljene tri glavne namirnice – sir, tjestenina i krumpir. Posebice se ponose krumpirom, tvrdeći da je jedan od najkukusnijih na svijetu, možda zbog sastava tla u kojem se uzgaja. Hrana je u Svanetiju jednostavna, ali jako ukusna. Oduševilo nas je tradicionalno jelo hačapuri – kruh sa sirom, ispečen u tradicionalnoj šamotnoj peći, koji smo rado nosili sa sobom na uspone. Bogatstvo okusa gruzijskim jelima u pokrajini Svaneti daje mješavina začina pod nazivom Svaneti salt, koja uz sol sadrži sušeni češnjak, ljute papričice, papar, korijandar, a katkad i šafran. Najčešće ga koriste u mesnim jelima, ali ne bi bio na odmet ni u nekim drugim jelima. Gruzija je poznata i po dobrim vinima, koja su nas držala u dobrom raspoloženju tijekom večernjih druženja.

Nakon lijepo provedena dva dana u Mestiji i obavljenih priprema za sljedeće uspone, podijelili smo se u dva tima. Jedan će na obližnji vrh Lailu (4009 m), a drugi prema selu Mazeri i odatle prema Ušbi.

Laila (4009 m)

Laila je najviši vrh svanetskog planinskog lanca koji se proteže usporedno s velikim kavkaskim planinskim lancem. Vidljiv je iz Mestije pa je pobudio našu pozornost iako nije bio u prvotnom planu. Put prema vrhu započinje u selu Tskumariju

(1110 m), 40-ak kilometara od Mestije. U selu su dogovoreni konji koji će prebaciti stvari do prijevoja na 3100 m. Put do prijevoja vodi kroz borovu šumu i gustu vegetaciju koja s povećanjem nadmorske visine postupno prelazi u pašnjake. Usput je mnogo izvora i pastirskih koliba koje u slučaju nužde mogu poslužiti kao skloništa. Laganim tempom naša ekipa za šest sati stiže do spomenutog prijevoja, gdje preuzima stvari jer konji ne mogu dalje. Kamp se nalazi na visini od 2700 m pa se s prijevoja treba spustiti 400-tinjak metara. Put vodi kroz kuloar nakon kojeg se otvaraju vidici na zasiježene vrhove i ledenjake. Ekipa stiže u kamp u večernjim satima, netom prije zala-ska sunca.

Sljedeći dan koristi za odmor, istraživanje pristupa ledenjaku i prikupljanje podataka o usponu kod lokalnog vodiča. Od kampa do vrha nema staza ni markacija, a put se zbog dinamike ledenjaka mijenja iz godine u godinu. Osim »pravoga« vrha (4009 m), Laila ima još dva: sjeverni (3976 m) i južni (3994 m), koji uopće nisu ucrtani na zemljovidu.

U ponedjeljak, 27. kolovoza, u 5 ujutro, ekipa polazi na uspon i u zoru stiže na rub ledenjaka, gdje se navazuje na uža. Ledenjak je ispresijecan labirintom pukotina kroz koji valja pronaći put. Slijedi strm dio ledenjaka koji vodi do grebena, gdje se svi oduševljavaju vidikom na sve strane, koji pokazuje ljepotu Svanetija. Grebenom uspješno stižu do vrha. Silazak je bio znatno brži i jednostavniji jer je odozgo lakše pronaći put preko ledenjaka izbrazdanog pukotinama.

ANJA PILEK

Na vrhu Lajle

Sutradan, 28. kolovoza, ekipa nastavlja silazak s Laile. Na prijevoju ih dočekuju domaćini s konjima, koji preuzimaju opremu i vraćaju je u Tskumari. Odanle nastavljaju svoj put prema selu Mazeriju, kako bi se pridružili ostalom dijelu ekspedicije.

Ušba (4690 m)

Put nas vodi makadamom do sela Mazerija (1600 m) u dolini rijeke Dolre. Mazeri je planinsko selo okruženo zelenim pašnjacima i gustim, tamnozelenim, borovim šumama, iznad kojih se uzdižu vrhovi prekriveni snijegom. Selo ostavlja dojam putovanja u minula vremena. Ceste nisu asfaltirane, a kuće su stare i trošne, ali brižno održavane. Najviše nas se dojmio tradicionalni, starinski gruzijski namještaj: masivni ormari, stolovi, klupe i stolice, bogato ukrašeni simboličkim ornamentima, sve izrađeno u punom drvu. Dvorišta kuća krase razne voćke, na kojima nerijetko možete zapaziti djecu kako se u igri veru po njima. Ljudi su gostoljubivi, brižni i uslužni. Žene satima pripremaju ukusna jela s peći na drva, napravljena isključivo od namirnica iz njihovog domaćinstva.

Turizam je u Svanetiju započeo upravo u tom selu jer je blizu prijevoja Bečoa, koji je u tom

području najpogodniji prijelaz u Rusiju. No turizam je zastao jer je primat preuzela Mestia, koja je okružena obroncima pogodnim za skijanje. I neki su politički razlozi utjecali na razvoj turističke infrastrukture u Svanetiju.

Dolina u kojoj se nalazi Mazeri poznata je ne samo po vrhovima koji se uzdižu iznad nje, nego i po drugim prirodnim ljepotama. Krajolik presijecaju ledenjačke rijeke koje probijaju svoj put kroz guste borove šume Kavkaza. Tu su i izvori pitke mineralne vode na zelenim pašnjacima te mnogi slapovi koji se obrušavaju niz litice. Najimpresivniji je slap Šdugra, koji se smatra i najvišim u Gruziji.

Odmah po dolasku u Mazeri počinjemo s pripremama za sljedeći dan. Pakira se oprema, brižno se bira što treba ponijeti jer je ipak dug put pred nama, a konji nam mogu pomoći samo prvi dan, i to oko tri sata hoda, jer je teren podno Šdugre za njih prestrm. Dogovarajući se s mještanima o unajmljivanju konja doznajemo da oni u Mazeriju nisu privatno vlasništvo, već pripadaju selu. Slobodno lutaju dolinom, a u slučaju potrebe stanovnici ih skupe i upregnu za posao koji je potrebno obaviti. Na kraju dana opet ih puštaju da se slobodno kreću tim predivnim krajolikom.

Preko ledenjaka

NEVE LISAC

Sljedeći dan, 26. kolovoza, devetero nas, već naviklih na rana buđenja, kreće na put u ranim jutarnjim satima, a Dado, Milivoj i Iva ostaju u selu. Čeka nas dug put, na kojem moramo svladati 1200 metara visinske razlike do prvoga kampa, do mjesta gdje se ledenjak počinje strmo uzdizati prema Ušbi. Put nas u početku vodi kroz borove šume ugaženom i gotovo ravnom stazom uz rijeku Dolru. Prelazimo je mostom i dolazimo do vojne kontrolne točke gdje moramo pokazati papire koje smo ishodili u Mestiji. Gruzijски vojnici navikli su na turiste u ovom području i srdačno se odnose prema nama.

Put postaje strmiji i izlazi iz borovih šuma na izrazito krševit teren. Pogled na slap Šdugru ostavlja nas bez daha – ledenjačka rijeka obrušava se niz okomite stijene i raspršujući se ostavlja za sobom trag duge koja dodatno pridonosi ljepoti prizora.

Penjemo se okolnim, strmim putom do vrha slapa, gdje počinje ledenjak Ušbe. Njegov početni dio većinom se otopio tako da hodamo po kamenu ispod kojeg je led. U daljini se vidi moćna Ušba, koja se poput utvrde izdiže na obzoru. Zamjećujemo da na ledenjaku ima mnogo stare alpinističke opreme – tu su vunene veste, stara užad, svjetiljke, a nalazimo i dereze stare najmanje 50 godina, izrađene rukom nekog majstora kovača. Na trenutke nas prolazi jeza jer su baš tako pronađena tijela poginulih hrvatskih alpinista.

Oko 17 sati stižemo do mjesta gdje se ledenjak uzdiže prema obroncima Ušbe. Ovdje je ledenjačko tlo izrazito neravno i puno kamenih gromada odlomljenih s Ušbe i vrha Šhelde, tako da je poprilično teško naći mjesto za tri naša šatora. Napokon nalazimo dva zaravanka, prvi dovoljno širok za dva šatora, a drugi, za treći šator, 200 metara dalje. Boljih mjesta jednostavno nismo uspjeli pronaći.

Ujutro nastavljamo uspon prema zaravni Ušbe na 4100 metara preko ledenjaka koji svake godine drastično mijenja svoj oblik. Ne znamo što možemo očekivati, koliko će put biti zahtjevan i koliko će nam vremena trebati za prelazak. Ušba se nalazi s južne strane ledenjaka, a Šhelda sa sjeverne. S obaju vrhova na ledenjak često pada kamenje pa je najsigurnije na sredini ledenjaka. Naš zadatak nije nimalo lagan jer put preko ledenjaka priječe mnoge pukotine i velike ledene gromade (seraci). Gromade i ledenjačke pukotine pretvaraju ledenjak u labirint.

Prirodni tunel u ledenjaku pod Ušbom

Uspion nastavljaju dva penjačka naveza u kojima su Goran Kelečić i Tomislav Lopandić te Rene Lisac i Bernard Bregar. Na ledenjaku ne možemo naći nikakve tragove, ali se nadamo da nam put neće preprečiti neka velika pukotina. Prelazimo preko mnogih pukotina i snježnih mostova, a na nekim je mjestima potrebno penjati u tvrdom ledu. Na današnji cilj stižemo oko 18 sati, nakon devet sati traženja puta preko ledenjaka. Šator postavljamo na sredini zaravni, gdje nas dočekuje snježni zid što ga je načinila neka ekipa prije nas. Vidik nas ostavlja bez daha – s jedne se strane uzdiže Ušba sa sjevernim vrhom iznad nas. Vidi se veći dio smjera kojim ćemo proći sutradan. S druge strane u daljini dominira usamljeni vulkanski gigant Elbrus (5642 m), okružen okolnim vrhovima, a prostor među njima popunjava more oblaka.

Nakon početnog oduševljenja ljepotom ovoga mjesta pripremamo se za sutrašnji uspon.

Raspoređujemo opremu, topljenjem snijega obnavljamo zalihe vode, još jednom proučavamo smjer puta i pokušavamo predvidjeti moguće nevolje. Iza nas su dva izrazito naporna dana, a prelazak preko ledenjaka jako nas je iscrpio, ne samo fizički. Navečer se vrijeme pogoršava, vjetar jača donoseći mnogo oblaka i postaje sve hladnije. Ne znamo što možemo očekivati sljedeći dan. Iako nitko od nas to nije izgovorio, nismo znali hoćemo li uopće biti sposobni za uspon na vrh. Postoji priča kako je Tetnuldi žena dobra srca koja uvijek dopušta pristup na vrh, dok je Ušba strog muškarac s kojim za istu milost treba mnogo razgovarati. Legli smo na spavanje, svatko na svoj način izgubljen u mislima i vlastitom dijalogu s Ušbom.

Dvadesetosmi je dan kolovoza. Budimo se u tri ujutro. Ne smijemo kasnije krenuti jer je upitno koliko će trajati uspon; podaci variraju od 6 pa sve do 12 sati uspona na vrh, a spust traje dulje od uspona. Ne znamo na koje ćemo poteškoće naići i moramo biti spremni na sve. Opremili smo se brzo jer smo većinu toga pripremili večer

prije. Tijekom noći vjetar se smirio i oblaci su se razili. Dan, ili točnije noć, sada se čini savršenim za uspon, bez oblaka i bez daška vjetra.

Polazimo u 4 ujutro. Najprije se valja popeti na Ušba Pillow, do kojeg vodi snježna kosina, a nakon njega treba prepriječiti greben do »Bergschunda« (mjesto na kojem se ledenjak lomi). Tamo počinje ledena padina nagiba 60 – 70 stupnjeva. Na njoj se valja osiguravati lednim vijcima (»šraubama«). Otkrivajući nam svu ljepotu mjesta na kojem se penjemo, zatječe nas zora. Upravo nam je to trebalo da ugrijemo prste promrzle od stiskanja cepina. Okruženi smo vrhovima između kojih se oblaci dinamično kreću, miješaju, nastaju i nestaju.

Tu smo dionicu puta ispenjali u dvije dužine i tako stigli u podnožje grebena. Trebat će nam još koja dužina na kombiniranom terenu – ledu i stijeni, ocjene M3. Nismo bili sigurni kako će to izgledati jer prema literaturi greben zna biti neugodan ako se na njemu nakupi tvrdog leda. Srećom, uvjeti za kretanje grebenom bili su

Probijanje preko ledenjaka

Uoči svitanja na
padinama Ušbe

idealni, s ponekom flekom snijega i bez pretvrdog leda.

Nakon grebena dolazimo do velike kosine zvane Ušba Snow Board. Nagnuta je 30 – 45 stupnjeva, a visoka oko 300 metara. Uvjeti su idealni. Smrznut snijeg prekriva tvrdi led tako da dereze i cepini dobro drže. Taj smo dio penjali paralelno, osiguravajući se lednim vijcima.

Greben koji vodi do vrha Ušbe prilično je dug. Iako tehnički nije suviše zahtjevan, iziskuje oprez zbog vrlo slabe ili nikakve mogućnosti za postavljanje osiguranja. Prekriven je snijegom i ledom, a na nekim je mjestima strm i vrlo uzak. Veći dio grebena prekrivaju snježne strehe. Ponegdje cepinom probijamo strehu otvarajući tako zastrašujući pogled niz okomicu na podnožje Ušbe. Nimalo lijep osjećaj; primorava nas da hodamo malo niže i izbjegavamo hodanje po strehama.

Na grebenu treba u stijeni ispenjati okomit skok od desetak metara. Tu je moguće osiguranje »frendovima«. Posljednji je detalj prije vrha priječnica nagiba od 60 stupnjeva u tvrdom ledu. Prelazeći je, Tomo je izgubio oslonac na derezi i na prvu nije bio siguran je li puknula ili je samo

iskočila iz gojzerice. Zadržao se na drugoj derezi i dva cepina te postavio ledeni vijak kako bi se ukopčao i vidio što je s derezom. Bit će loše ako je pukla, jer je pred nama dug, opasan i težak silazak. Silaziti bez jedne dereze po takvom terenu i u tim uvjetima bilo bi krajnje opasno. Tomo na opće oduševljenje obznanjuje da je dereza, srećom, samo spala s cipele.

Vidimo vrh i znamo da nema više mnogo, svjesni smo da smo glavne teškoće prošli i da ćemo dosegnuti sjeverni vrh Ušbe. Posljednje metre ne žurimo, penjemo se polako i uživamo u osjećaju da je vrh tu, pred nama. No, sam je vrh bio vrlo neugodno mjesto. Nikakve zaravni, tek šiljak prekriven snježnom strehom. Toliko je malo sigurnog prostora da nema mjesta ni za zajedničku fotografiju. Fotografiramo zato svaki navez posebno, ali ni to nije lak zadatak. Čestitamo si na vrhu, ali veliko oduševljenje izostaje jer znamo da nas očekuje vrlo kompliciran i naporan silazak. Svima nam je jasno da prije slavlja treba sići te sljedeći dan opet pronaći siguran prolaz kroz ledenjački labirint. Tek se tada možemo prepustiti svim ugodnim osjećajima.

Tek smo na pola puta, a drugu polovicu moramo odraditi umorniji.

Nakon kratke stanke za slikanje i upijanje trenutka, počinjemo sa silaskom. Uspijevamo otpenjati veći dio grebena. Na mjestima gdje je greben prestrm za otpenjavanje absajlamo Abalakovljevom tehnikom za izradu sidrišta, nazvanom po Vitaliju Abalakovu (1906. – 1986.), poznatom sovjetskom alpinistu. Abalakov je sidrište koje se izrađuje u ledu s pomoću lednog vijka. Led mora biti tvrd i kompaktan, i tada se u njemu lednim vijkom buše dvije rupe koje se pod kutom od 90 stupnjeva spajaju u ledu koji bušimo. Kroz napravljenu rupu provlači se uža te se absajla na oba kraka užeta. Nakon absajla, uža povlačenjem izvlačimo iz rupe u ledu te nastavljamo put. Rene se pokazao kao pravi stroj za izradu abalakova, neumorno bušeći, ni sam ne znam koliko puta, naša sidrišta za absajl. Veći dio smjera morali smo svladati na taj način, pazeći pritom na padanje kamenja, ali i na vlastito uža iznad nas, kojim se može odlomiti kamen ili komad leda. Tomo je u šali rekao da će se, ako ikad napiše pjesmu o usponu na Ušbu, ona zvati »Sto abalakova«.

Silazimo oprezno, bez zaustavljanja. Vrijeme se pogoršava, vjetar jača i nanosi oblake, a temperatura pada. Na Ušbinu visoravan uspijevamo sići oko 19:30, umorni, ali sretni pri pogledu na šator ispred nas i ispenjani vrh za sobom. Sutra nas također očekuje jako dug i naporan dan. Plan nam je sići u jednom danu sve do Mazerija. Satelitskom vezom javljamo svojoj ekipi sretnu vijest, uz poruku neka nas sutradan dočekaju konji na gruzijskoj vojnoj kontrolnoj točki. Tako će nam barem donekle olakšati završni dio puta, kad budemo najumorniji.

Sljedećeg jutra rano krećemo dalje. Nitko baš nije pričljiv ni pun oduševljenja jer ponovno moramo pronaći put kroz ledeni labirint. Prekasno smo se sjetili da smo pri prvom prolasku mogli GPS-om snimiti trag. Sad bi nam bilo znatno lakše. Kao što smo očekivali, nije bilo jednostavno. Opet je trebalo penjati i otpenjivati te prelaziti preko snježnih mostova, od kojih su neki bili u najmanju ruku upitne čvrstoće.

Nakon sedam sati traženja i probijanja puta, kad smo već izišli iz ledenjačkog labirinta i taman pomislili kako smo napokon na sigurnom, s

RENE LISAC

Vršni greben Ušbe

RENE LISAC

ledenjaka se obrušio kamen veličine nogometne lopte i udario Renea u nogu. Zvuk udarca bio je užasan, ali na sreću, ništa nije puknulo. Noga mu je bila samo natučena pa se mogao sam dalje spuštati.

Laganim hodom ostavljamo ledenjak iza sebe i idemo prema vojnoj kontrolnoj točki. Radujemo se konjima jer svi želimo odmoriti već vrlo umorne noge. Jedinu stanku uzimamo kod velike stijene, gdje su Dado i Milivoj u međuvremenu postavili spomen-ploču našim alpinistima stradalima 1974. Nakon manjih usputnih gubljenja, do konja stižemo oko 19 sati. Vojnici i konjušari tovore našu opremu na njih, a svaki od nas dobiva svoga konja za jahanje do sela. Samo je Rene imao neko pret-hodno jahačko iskustvo. Mi ostali morali smo na licu mjesta naučiti kako se »vozi«. Ispostavilo se da su konji prilično ujahani i da znaju što rade. Ostatak ekipe u Mazeriju pobrinuo se za doček i obilnu večeru. Napokon svi na okupu s ispunjenim svim ekspedicijskim ciljevima! Večera prolazi u veselom raspoloženju, domaćoj kuhinji i u pričama o dogodovštinama što smo ih proživjeli.

»Put ekspedicionizma«

U ekspediciji su sudjelovali Vladimir Mesarić, Rene Lisac, Iva Džeba, Mirela Rakocija, Tin Cvitković, Milivoj Uroić, Tomislav Lopandić, Nataša Petrin, Ivan Palfi, Gordan Bedenić, Anja Piljek, Bernard Bregar, Vesna Žarak, Nada Bilobrk, Dušan Bujinac, Goran Kelečić i Marko Škrbina. U Gruzijskoj pokrajini Gornji Svaneti ispenjali su po prvi put tri vrha. Na vrh Tetnaldi (4858 m) popelo se 11 članova, na Lailu (4009 m) četiri člana, a na sjeverni vrh Ušbe (4690 m) također četiri člana. Ovom se ekspedicijom otvara novo područje za hrvatski alpinizam, koje nudi mnoštvo mogućnosti. Područje obiluje vrhovima različitih težina i tehničke složenosti te usto nudi raznolike mogućnosti za skijanje na stazama i izvan njih. Ekspedicija je pomogla međusobnom povezivanju i suradnji odsjeka i sekcija HPD-a Željezničar, koja će se nastaviti daljnjim akcijama. »Put ekspedicionizma« se nastavlja pa smo već započeli pripremati novu ekspediciju u 2019.

Velobrdski ledari

Sandra Talaja-Rusendić, Veliko Brdo

Hrvatsko planinarsko društvo Veliko Brdo mlado je društvo s mnogo pozitivne energije i ambicija. Osnovano je polovicom 2016. okupljanjem male skupine planinara iz naselja Velikog Brda kod Makarske. Danas ima 85 članova, među njima pet licenciranih vodiča, a iza sebe više od stotinu organiziranih izleta te uspješno izvedenu opću planinarsku školu. Kad bismo trebali sasvim ukratko nešto reći o društvu, rekli bismo da njegovi članovi vole planinu i imaju mnogo dobre volje i strpljenja da tom ljubavlju zaraze brojne druge – i približe im Biokovo. Ali, nećemo govoriti o sebi, neka o nama govore djela.

Društvo je prošle jeseni otvorilo planinarsku kuću u samome središtu Velikog Brda. Na svečanom otvorenju 12. listopada 2018. sudjelovali su članovi čak 34 planinarska društva, gradski čelnici, članovi HGSS-a i mještani Velikog Brda. Nova planinarska kuća nosi ime velobrdskih ledara.

Tko su bili biokovski, velobrdski ledari?

U arhivi Parka prirode Biokovo pronašli smo zapis o toj specifičnoj i davno zamrloj djelatnosti, o kojoj mnogi od nas malo znaju. Posebno

je zanimljiva crtica koju su 1955. zabilježili Ive Karlović i Velimir Urlić:

»Saznato iz priče ledara Ante i Bartula Vladića: Bilo je to godine 1934. kada je bijeda šibala siromašne seljake Velikog Brda, tada su trojica seljana došla na misao da pronađu i otvore rudnik leda: Marinko Vladić, Mate Turina i Marinko Nemčić. Došli su s lopatama i užetima do otvora jame Velike ledenice (široka oko 200, a duga 350 m) te se spustili stotinjak metara u dubinu i počeli kopati snijeg.

Tek desetog dana, u ledenoj kamenoj rupi, tri su čovjeka kliknula od radosti. Pod njihovim lopatama pokazao se čvrst, debeo led. Bio je to kruh, a ne led. Bilo je to zlato siromašnih seljaka Velikog Brda. Led se nalazio pod snježnim plaštom debelim deset metara. Sjekirama su sjekli pravilne komade od oko 50 kg te ih konopima izvlačili. Led se stavljao u vreće, oblagao suhim lišćem i na magarcima dopremao u Makarsku.«

Kopajući led, mještani su do 1955. prodrli 35 metara u dubinu ledene naslage. Prije zore spuštali bi se u rudnik, a za tu su svrhu sagradili tri para stuba od bukovih stabala. Dolje bi nasjekli led i zatim ga izvlačili koloturima. Svako bi se

jutro već oko 10 sati prva mala karavana s ledom pojavljivala na makarskoj rivi. Svakodnevno bi se u Makarsku, Tučepe, Brele, Gradac i Bašku Vodu donosilo na prodaju 10 – 12 kvintala leda. Taj je led bio mnogo skuplji od tvorničkoga jer je bio čvršći i izdržljiviji, a cijena mu je bila oko 15 dinara za kilogram. U ledenom se rudniku nije dogodila ni najmanja nesreća.

Za još autentičniji prikaz ledarstva možemo zahvaliti Mari Bašković, najstarijoj ledarki iz Velikog Brda, i nedavnom intervjuu što ga je dala Makarskoj kronici:

»Jedan put me ›ubio‹ led, sto san kila na svojim leđima nosila u Makarsku. Sto kila čista leda! Otac mi je tija otkinuti komad leda, ali ja nisam dala. Modrulj je to bio, najbolji led. Nisam mu dala da ga kida jer je bila šteta pa sam taj komad sama nosila«.

Teta Mare je prije 70 godina gotovo svaki dan odlazila s ocem u planinu, pomagala mu da se spusti u nekoliko desetaka metara duboku jamu, izvadi led i potom siđe s njim u grad kako bi ga prodao mesarima i ondašnjim hotelima. Radila je to od svoje petnaeste godine. Nijedno joj muško nije bilo ravno u kopanju pa su je prozvali Štandarac. Zahvaljujući golijatskoj snazi, gotovo bi

Mara Bašković

svaki dan na leđima nosila po 80 kg leda! Nameće se pitanje koju su težinu onda nosili muškarci, kada je Mare zvana Štandarac mogla uprtiti 100 kg. No, muškarci ga nisu nosili! Oni bi uprtili na konja ili magare. Kad je upitaš je li to pošteno, ona se čudi takvom pitanju.

Nije se bilo lako baviti ledarstvom, priča ona dalje. Od kuće do ledenice koja bi skrivala led na visini većoj od 1300 m trebala su 3 – 4 sata. Odlazilo se noću kako bi se vratilo prije zore. Za spuštanje u jame trebalo je hrabrosti, snage i izdržljivosti jer se kvalitetan led mogao naći samo

ŽELJKO VINKOVIĆ

Komadi leda doneseni s Biokova prigodom otvorenja planinarske kuće u Velikom Brdu

na većim dubinama, od 50 do 60 m. Ondje je najprije trebalo otkopati snijeg i mekši led i tako napraviti tunel kroz koji bi se doprlo do pravog leda. Kako su temperature u jami bile vrlo niske, ledari su nakon dva-tri sata davali znak onima vani da ih izvuku. Kad bi led bio iskopan, ledari bi ga skrivali od sunca i vrućine, čekajući mrak, noću se vraćali u primorje, a sutradan ga ujutro prodavali.

Sve su to ledari prema nekim svojim nepisanim »propisima« radili u skupinama. Tri bi se međusobno vezana para skala spuštala u jamu. Njišući se na njima, ledari bi na dubini od 60 metara sjekirama sjekli led. Led se vrtio na kolu, a na bucel (kolotur) se iznosio. Potom se stavljao u torbu i omatao bukovim šušnjem (suhim lišćem). Šušanj je služio za zaštitu leda, da se ne otopi prije no što stigne do obale, tj. Mula.

Daljnijim istraživanjem ledarstva saznalo se za još jednu živuću ledarku, Dragicu Čizmić rođ. Vladić. Živi u Makarskoj i danas joj je 90 godina. Kaže da nije nosila led, ali je radila nešto mnogo strašnije... svaki je dan punih pet godina silazila u

jamu duboku 60 m i sjekirom sjekla led. Prvi put je to radila kad joj je bilo samo trinaest godina.

Djelatnost ledarstva odvijala se od 1934. pa sve do 60-ih godina 20. stoljeća. Gotovo je tri desetljeća ledarstvo bilo izvor preživljavanja i imperativ života.

Uspomena na život ledara

Ovako to opisuju arhive i svjedočanstva ledara. Velobrdski ledar bio je, dakle, čovjek iz Podbiokovlja, iznimne psihofizičke snage i velikog srca. To je čovjek koji je vođen instinktom preživljavanja sklopio čvrst savez s kamenom, zavjet ljubavi, poštovanja, odanosti i poniznosti... jer nije to visoko Biokovo samo lijepa planina koju vidimo. Znala je ona biti surova i strašna, bespoštedna, bezuvjetna... Koliko li se samo djece rađalo onako usput, na putu prema gore, jer ni žena pred porodom nije bila pošteđena pohoda planini. Na kamenu se rađalo, na njemu se počivalo, radovalo i pjevalo, plakalo i klelo, na njemu se i od njega živjelo.

Čudesan je bio taj suživot, nepisani brak čovjeka i planine, u kojem se oboje vole, ali i

ALAN ČAPLAR

oboje trpe i poštuju jedno drugo. Biokovo je bila sudbina, zavjet, strast i pokora. Proročanstvo i stvarnost. Čovjekov poslodavac i partner. Borio se čovjek Podbiokovlja u zakonu prevrtljive intrade, uzdajući se u svoga Boga. U simbiozi čovjeka i planine, zemlja ti je mati, a vedro nebo krov trošna doma. Služio je čovjek svomu kamenom gospodar, a on ga je hranio.

U tvornici planine baš sve je bilo dragocjeno i iskoristivo – voda, dolac za sadnju krumpira, ispaša za stoku, breme drva i šušnja, špilja za sklonište, a led pretvoren u zlato – kruh siromašnog seljaka. I nikada, baš nikada, nije se čovjek s planine spuštao praznih ruku... uvijek je trebalo nešto donijeti.

Vremena su se promijenila. Danas odlazimo u tu istu planinu opremljeni suvremenim pomagalicama i kvalitetnom opremom, pohodimo je i poštu-jemo jer osjećamo njezin snažan zov. Promijenilo se mnogo toga, ali neke stvari jednostavno ostaju iste i iskonske... strast, poštovanje, ljubav i potreba za biokovskom stijenom.

Planinarska kuća u Velikom Brdu

U spomen na davno rođenu ljubav naših predaka i savez sklopljen s planinom, članovi HPD-a Veliko Brdo uredili su jednu etažu zidanog objekta u središtu mjesta kao planinarsku kuću te je s ponosom nazvali imenom velobrdskih ledara.

Kuća se nalazi na visini od 292 metra iznad mora, u samom središtu Velikog Brda, desno od crkve sv. Jeronima. Lako je pristupačna jer do nje vodi asfaltirana cesta i ima mjesta za parkiranje. Nalazi se na adresi Veliko Brdo 101. Planinari u njoj mogu sami pripremati hranu. U prizemlju zgrade nalazi se restoran u kojemu oni što noće imaju popust. Trgovina je udaljena oko 1 km. Zimi je dom otvoren vikendom, a ostalih dana po dogovoru. Od lipnja do rujna otvoren je stalno.

Ima kuhinju, blagovaonicu, dnevnu sobu, spavaonicu i službeni prostoriju te dva WC-a i tuš kabine. Površina je planinarskog objekta 140 m². S terase se pruža prekrasan vidik na Makarsku, Brač, Hvar i Pelješac. U njemu može prespavati 20 osoba.

Informacije daju Renato R. (tel. 091/52-62-757), Mate K. (091/51-94-514), Bruno T. (098/360-670) i Jure K. (091/53-77-740). Informacije se mogu dobiti i putem elektroničke pošte velikobrdohpd@gmail.com.

Okolni vrhovi i planinarski putovi

Veliko Brdo je glavno polazište raznih planinarskih putova. U blizini se nalaze još i razni atraktivni alpski i penjački smjerovi i speleološki objekti.

Planinarski putovi

Veliko Brdo – Vošac	3:30 h
Veliko Brdo – Štropac	3 h
Veliko Brdo – Sveti Jure	5 h
Veliko Brdo – Lokva	3 h
Veliko Brdo – Borovac	3 h
Veliko Brdo – Šibenik	4 h

Klinčani putovi »ferate«

Veliko Brdo – Veliko točilo	1 h
Veliko Brdo – Kotarčeva ferata	3 h

Biciklističke staze

Veliko Brdo – Kotišna – Tučepi
Veliko Brdo – Bast – Topići – Brela

Priznanja HPS-a u 2018. godini

Hrvatski planinarski savez svake godine dodjeljuje zaslužnim planinarima i planinarskim udrugama priznanja za postignute uspjehe, rezultate i zasluge za razvitak planinarstva. To su Brončani, Srebrni i Zlatni znak te Plaketa HPS-a.

Priznanja HPS-a dodjeljuje Izvršni odbor na temelju obrazloženog prijedloga i mišljenja Komisije za priznanja. Prijedlog za dodjelu priznanja podnosi se Komisiji na propisanom obrascu, uz planinarski životopis, a ona ga potom razmatra i ocjenjuje je li prijedlog u skladu s Pravilnikom o dodjeli priznanja HPS-a. Na web stranici HPS-a dostupan je pregled dodijeljenih priznanja.

Na šest sjednica obrađeno je 147 zahtjeva iz 24 planinarska društva, a na skupštinama i drugim svečanim prilikama dodijeljena su 84 Brončana, 39 Srebrnih i 12 Zlatnih znakova te 10 Plaketa. Nažalost, dva zahtjeva su odbijena, jer nisu bili ispunjeni uvjeti prema pravilniku.

Svim dobitnicima čestitamo i želimo uspješan daljnji rad na unaprjeđenju planinarstva.

Vladimir Horvat

Brončani znak HPS-a

1.	Hrvoje Grčić	HPD Željezničar, Zagreb
2.	Roman Domović	HPD Željezničar, Zagreb
3.	Antun Sokolić	PD Željezničar, Gospić
4.	Antonija Pavelić	PD Željezničar, Gospić
5.	Lucija Bušljeta	PD Željezničar, Gospić
6.	Paula Fajdić	PD Željezničar, Gospić
7.	Željko Krpan	HPD Martinščak, Karlovac
8.	Sonja Lipak	HPD Martinščak, Karlovac
9.	Karlo Pazman	HPD Gradina, Konjščina
10.	Darko Pazman	HPD Gradina, Konjščina
11.	Jadrano Šeper	HPD Jastrebarsko, Jastrebarsko
12.	Mara Pogačar	PD Dubovac, Karlovac
13.	Darko Gabrek	PD Dubovac, Karlovac
14.	Darko Novosel	PD Dubovac, Karlovac
15.	Ranko Badžar	PD Dubovac, Karlovac
16.	Gajo Dojčinović	PD Dubovac, Karlovac
17.	Marko Topić	HPD Malačka, Kaštel Stari
18.	Mara Topić	HPD Malačka, Kaštel Stari
19.	Mario Matas	HPD Malačka, Kaštel Stari
20.	Vesna Matas	HPD Malačka, Kaštel Stari
21.	Mira Šegvić	HPD Malačka, Kaštel Stari
22.	Milena Plazanić	HPD Malačka, Kaštel Stari
23.	Ivan Plazanić	HPD Malačka, Kaštel Stari
24.	Mira Plazanić	HPD Malačka, Kaštel Stari
25.	Dušan Plazanić	HPD Malačka, Kaštel Stari
26.	Duško Plazanić	HPD Malačka, Kaštel Stari
27.	Renata Maršić	DPIOV Osmica, Karlovac
28.	Željko Maršić	DPIOV Osmica, Karlovac
29.	Sekcija mladih	HPD Bilo, Koprivnica
30.	Ružica Medvarić-Bračko	HPD Bilo, Koprivnica
31.	Josip Bukvić	HPD Bilo, Koprivnica
32.	Marica Filipić	HPD Bilo, Koprivnica
33.	Tatjana Jurić	HPD Bilo, Koprivnica
34.	Renato Rac	HPD Bilo, Koprivnica
35.	Ljiljana Slukić	HPD Bilo, Koprivnica

36.	Karolina Španiček	HPD Bilo, Koprivnica
37.	Krešimir Črnjević	PD Zagorske steze, Zabok
38.	Božena Halapir	PD Zagorske steze, Zabok
39.	Ana Mikulec	PD Zagorske steze, Zabok
40.	Nada Mikulec	PD Zagorske steze, Zabok
41.	Barbara Turk	PD Zagorske steze, Zabok
42.	Milan Leskovar	HPD Kunagora, Pregrada
43.	Rozalija Miklaužić	HPD Kunagora, Pregrada
44.	Davor Rogina	HPD Kunagora, Pregrada
45.	Snježana Rogina	HPD Kunagora, Pregrada
46.	Josip Hercigonja	HPD Kunagora, Pregrada
47.	Renata Kolar	HPD Kunagora, Pregrada
48.	Rajko Špiljak	HPD Kunagora, Pregrada
49.	Dario Dravinec	HPD Kunagora, Pregrada
50.	Irena Dravinec	HPD Kunagora, Pregrada
51.	Vesna Vešligaj	HPD Kunagora, Pregrada
52.	Stanko Petek	HPD Kunagora, Pregrada
53.	Ivica Uršulin	HPD Ivančica, Ivanec
54.	Zvonko Milec	HPD Ivančica, Ivanec
55.	Ivica Komes	HPD Ivančica, Ivanec
56.	Miroslav Gotal	HPD Ivančica, Ivanec
57.	Mato Ernoić	HPD Ivančica, Ivanec
58.	Ivan Canjuga	HPD Ivančica, Ivanec
59.	Miljenko Bregović	HPD Ivančica, Ivanec
60.	Ivan Borovečki	HPD Ivančica, Ivanec
61.	Alojz Kukec	HPD Belecgrad, Belec
62.	Ivan Sambolić	HPD Belecgrad, Belec
63.	Danijel Delija	HPD Belecgrad, Belec
64.	Ana Hanžek	HPD Belecgrad, Belec
65.	Marija Hanžek	HPD Belecgrad, Belec
66.	Jasmina Petrincec	HPD Belecgrad, Belec
67.	Igor Kos	PK Scout, Samobor
68.	Ivan Vusić	HPD Ivančica, Ivanec
69.	Josip Jačetić	HPD Ivančica, Ivanec
70.	Josip Horvat	PD Elektroistra, Pula
71.	Aleksandar Daić	PD Elektroistra, Pula
72.	Ivan Papac	HPD Gojzerica, Požega
73.	Dražen Jakoubek	HPD Gojzerica, Požega
74.	Franjo Barišić	HPD Gojzerica, Požega
75.	Tomica Marinac	HPD Gojzerica, Požega
76.	Višeslav Turković	HPD Gojzerica, Požega
77.	Tomislav Majnarić	HPD Petehovac, Delnice
78.	Valter Kinkela	PD Lisina, Matulji
79.	Milan Matko	PD Lisina, Matulji
80.	Mateo Ružić	PD Lisina, Matulji
81.	Igor Pelosa	PD Lisina, Matulji
82.	Dario Saletnik	PD Lisina, Matulji
83.	Franjo Novosel	HPD Jastrebarsko, Jastrebarsko
84.	Igor Plantaš	HPD Jastrebarsko, Jastrebarsko

Srebrni znak HPS-a

1.	Ankica Skočić	HPD Martinščak, Karlovac
2.	Marica Kokot	HPD Martinščak, Karlovac
3.	Karolina Kleković	HPD Gradina, Konjščina
4.	Brankica Pazman	HPD Gradina, Konjščina
5.	Zvonimir Plantaš	HPD Jastrebarsko, Jastrebarsko
6.	Dijana Šamec-Jurmanović	HPD Jastrebarsko, Jastrebarsko
7.	Roland Vučinić	HPD Jastrebarsko, Jastrebarsko
8.	Dara Kranjc	PD Dubovac, Karlovac
9.	Anton Kranjc	PD Dubovac, Karlovac
10.	Milan Zlatar	PD Dubovac, Karlovac
11.	Ivan Burić	HPD Bilo, Koprivnica
12.	Antonija Genc	HPD Bilo, Koprivnica

13. Josip Kanižaj	HPD Bilo, Koprivnica
14. Neven Magdić	HPD Bilo, Koprivnica
15. Boris Majerus	HPD Bilo, Koprivnica
16. Slobodanka Škundrić	HPD Bilo, Koprivnica
17. Franjo Bivol	PD Zagorske steze, Zabok
18. Ivan Franić	PD Zagorske steze, Zabok
19. Ivan Halapir	PD Zagorske steze, Zabok
20. Marijan Hrastinski	PD Zagorske steze, Zabok
21. Nada Hrastinski	PD Zagorske steze, Zabok
22. Branko Kraljić	PD Zagorske steze, Zabok
23. Katarina Kraljić	PD Zagorske steze, Zabok
24. Branko Mikulec	PD Zagorske steze, Zabok
25. Dinka Presečki-Tomašić	PD Zagorske steze, Zabok
26. Mario Presečki	PD Zagorske steze, Zabok
27. Branka Sadaić	PD Zagorske steze, Zabok
28. Ivan Sadaić	PD Zagorske steze, Zabok
29. Giuliano Sandroni	PD Zagorske steze, Zabok
30. Nikola Turk	PD Zagorske steze, Zabok
31. Željka Vukić	PD Zagorske steze, Zabok
32. Stjepan Črnjević	PD Zagorske steze, Zabok
33. Ivan Tagliaretti	HPD Belecgrad, Belec
34. Ivan Lončar	HPD Belecgrad, Belec
35. Katica Klarić	HPD Belecgrad, Belec
36. Ivica Hanžek	HPD Belecgrad, Belec
37. Barica Hanžek	HPD Belecgrad, Belec
38. Viktorija Babić	PD Zagorske steze, Zabok
39. Marijan Mužak	PK Scout, Samobor

Zlatni znak HPS-a

1. Zdravko Antolković	HPD Željezničar, Zagreb
2. Krunoslav Golubić	HPD Martinšćak, Karlovac
3. Dražen Lovreček	HPD Jastrebarsko, Jastrebarsko
4. Dinko Novosel	DPIOV Osmica, Karlovac
5. Aleksa Miroslav	HPD Bilo, Koprivnica
6. Miroslav Kanisek	HPD Bilo, Koprivnica
7. Mladen Pandurić	HPD Bilo, Koprivnica
8. Zdeslav Taić	HPD Pliva, Zagreb
9. Vesna Tisaj	HPD Pliva, Zagreb
10. PD Bundeck	PD Bundeck, Mursko Središće
11. Stanko Nemec	PD Bundeck, Mursko Središće
12. Tomislav Bistrović	HPD Međimurje, Čakovec

Plaketa HPS-a

1. Zorica Okičić	HPD Martinšćak, Karlovac
2. Etika Lazarević	HPD Martinšćak, Karlovac
3. Milan Žeželj	HPD Gradina, Konjščina
4. Galina Gabro	HPD Gradina, Konjščina
5. Igor Jelinić	DPIOV Osmica, Karlovac
6. Ivan Kolar	HPD Bilo, Koprivnica
7. Ivica Kušek	HPD Bilo, Koprivnica
8. Katica Bucifal	HPD Belecgrad, Belec
9. Silvana Marković	HPD Pliva, Zagreb
10. Tomislav Marković	HPD Pliva, Zagreb

SPELEOLOGIJA

Završeni Dani speleologije u Ogulinu 2018.

Od 19. do 25. studenoga 2018. u Ogulinu su održani Dani speleologije. To stručno, međunarodno okupljanje speleologa u Hrvatskoj održava se jednom godišnje, počevši od 1999., a u Ogulinu je održano drugi put. Uz potporu Grada Ogulina, Hrvatskih voda i speleoloških organizacija, na ovogodišnjem je skupu sudjelovalo 246 speleologa iz Hrvatske, Slovenije, BiH i Srbije, a održano je 50 predavanja i prezentacija postera, Speleo Film Festival te izložba i natječaj za najbolju fotografiju.

U tjedan je dana — uz dvije izložbe u Gradskoj knjižnici i čitaonici Ogulin, o poznatim istraživačima hrvatskog podzemlja i speleološkoj fotografiji; događanje »Istraživači 21. stoljeća«, za učenike osnovnih škola, učitelje i nastavnike; te okrugli stol o spletu Đulin ponor – Medvedica — tijekom vikenda održan i Skup speleologa Hrvatske. Susret je završio okruglim stolom Hrvatske agencije za okoliš i prirodu (HAOP) o »Katastru speleoloških objekata RH«, održanim u ogulinskoj gradskoj vijećnici.

Skup speleologa Hrvatske zajednički je projekt koji koordinira i podupire Komisija za speleologiju Hrvatskoga planinarskog saveza, u suradnji s Hrvatskim, Zagrebačkim i Istarskim speleološkim savezom. U

organizaciji više vrlo opsežnih događanja sudjelovale su udruge članice Komisije za speleologiju HPS-a, Speleološko društvo Đula – Medvedica, kao domaćin, SO HPD Željezničar, SO PDS Velebit i SK Ozren Lukić. U okviru toga događanja već se tradicionalno održava skupština Komisije za speleologiju na kojoj se koordinira širok spektar djelatnosti udruge članica.

Sljedeći Skup speleologa Hrvatske održat će se u studenome 2019. u Pazinu.

Dalibor Paar

Speleološka izložba u Gradskoj knjižnici i čitaonici Ogulin

Speleološki seminari u Zagrebu

Komisija za speleologiju HPS-a i speleološki odsjeci HPK-a Sv. Mihovil i PDS-a Velebit 8. i 9. prosinca 2018. organizirali su u Zagrebu seminar o opremanju speleoloških objekata i seminar o osnovnoj speleološkoj dokumentaciji. Seminari su održani u prostorijama HGSS Stanice Zagreb (na »Žici«), a na njima je sudjelovalo 59 sudionika iz 13 speleoloških udruga. Osim članica Komisije za speleologiju HPS-a na seminaru su sudjeleovale i udruge članice Hrvatskog speleološkog saveza kao i udruge iz susjedne Bosne i Hercegovine.

Tijekom seminara o osnovnoj speleološkoj dokumentaciji Teo Barišić je prezentirao povijest nastanka i način popunjavanja Osnovnog speleološkog zapisnika prema strukturi i uputama za upis osnovnih i dijela dodatnih polja uz primjenu zaključaka s posljednjeg radnog sastanka o Katastru speleoloških objekata RH u studenome u Ogulinu. Isto tako, prikazao je način prikupljanja i organizacije podataka o speleološkim objektima u arhivu SO HPK-a Sveti Mihovil, te bazu podataka o speleološkim istraživanjima iz koje se automatski generiraju skupna godišnja izvješća i pojedinačni speleološki kartoni istraživanja i posjeta speleološkim objektima. U istoj bazi se nalazi i osobni speleološki kartoni članova udruge. Vođenje jedinstvene Excel tablice omogućuje praktično evidentiranje izdanih ID pločica za speleološke objekte te praćenje tijeka predaje, provjere i pohranjivanja podataka o speleološkim objektima u Cropsleo katastru. Dosta vremena posvećeno je vrstama i načinu konvertiranja koordinata putem raznih aplikacija i objedinjavanju u *gpx*, *wpt*, *kml* ili *shape* datoteke radi njihova preglednog prikaza na topografskim kartama ili satelitskim snimkama.

Mea Bombardelli je prezentirala takve prikaze više popisa speleoloških objekata te praćenje tijeka predaje, provjere i pohranjivanja podataka o speleološkim objektima u Cropsleo katastar u QGIS programu te aktualni izgled hrvatskog speleološkog katastra, način pregledavanja i pohranjivanja podataka.

Pročelnica Komisije za speleologiju HPS-a Aida Barišić predstavila je rad Komisije s osnovnim podacima o osnutku, broju članica te zakonskoj regulativi prema kojoj se trebaju uskladiti djelatnosti komisije, ali i brojnim obvezama koje treba provesti radi pravovremenog ishodovanja dopuštenja za speleološku djelatnost. Potom su pojedinačno raspravljani paketi podataka koje udruge trebaju redovito dostavljati Komisiji; popis članova, licenciranih instruktora i demonstratora, podatke o speleološkim istraživanjima i monitorinzima tijekom godine, planove speleoloških istraživačkih i edukacijskih djelatnosti za naredno razdoblje i popis izdanih iskaznica.

Tijekom subote i nedjelje održan je seminar o opremanju speleoloških objekata. Seminarom su obuhvaćene osnovne cjeline tehnika opremanja Otegotne okolišnosti na seminaru su bile velik broj polaznika u odnosu na broj instruktora, kao i vremenske prilike. Seminar je bio podijeljen u tri grupe koje su se izmjenjivale po radionicama. Na kraju prvog dana instruktori su napravili novu podjelu prema iskustvu i željama polaznika te tako nastavili vježbati u prostorijama i u okolici Žice te na stijeni Gorsko zrcalo.

Zaključci – smjernice – preporuke:

- kod ovakvih seminara treba ograničiti broj polaznika ili omogućiti veći broj instruktora kako bi se mogla posvetiti veća pažnja svakom sudioniku,
- bolje procijeniti kapacitet stijene za vježbanje u odnosu na broj polaznika,
- napraviti selekciju na početne i napredne polaznike seminara u konzultacijama s pročelnikom pojedine udruge, kako bi se svakom sudioniku pristupilo prema njegovim potrebama,
- seminar bi trebali pohađati speleolozi s osnovnim znanjem izrade uzlova,
- polaznici seminara bi trebali imati prilagođenu osobnu speleološku opremu.

Ovi stručni seminari dio su speleološkog školovanja koje Komisija za speleologiju HPS-a provodi kroz speleološke škole, stručne seminare i ispite za speleološke nazive. Seminar o opremanju speleoloških objekata vodio je kandidat za instruktora Marko Rakovac uz mentorstvo instruktorice speleologije Ane Bakšić, dok je Seminar o osnovnoj speleološkoj dokumentaciji vodio instruktor speleologije Teo Barišić, uz sljedeće instruktore i demonstratore: Aidu Barišić, Čedu Josipovića, Luku Havličeka, Teu Selaković, Marijana Sutlovića, Valentinu Plemenčić i Vinku Dubovečak.

Svim polaznicima seminara uručene su potvrde o sudjelovanju te je provedena anonimna anketa s ciljem poboljšanja izvedbe i organizacije idućih stručnih seminara.

Marko Rakovac i Teo Barišić

VINKA DUBOVEČAK

Aktivnosti na otvorenom u sklopu seminara

Edo Popović: Čovjek i planina, Kratki uvod u sjeverni Velebit

Krajem 2018. iz tiska je izašla knjiga »Čovjek i planina« Ede Popovića koja se bavi Velebitom, prirodom, ekologijom, usporavanjem i povratkom jednostavnom životu. Ideju za knjigu dobio je, kako sam kaže, još prije desetak godina, ali okidač za njeno pisanje bilo je umirovljenje Ante Vukušića, legendarnog motritelja meteorološke postaje i dobrog duha Zavižana. Ante Vukušić, rođen 1952. u Gornjoj Kladi, cijeli radni vijek (od 1973. do 2017.) proveo je u vršnom dijelu sjevernog Velebita kao motritelj Meteorološke postaje Zavižan i domar planinarskog doma Zavižan. Velebit je obilazio kao lovac, fotograf i planinar te je objavljivao članke u »Hrvatskom planinaru« i »Ličkom planinaru«.

Kao okvir za iznošenje svojih iskustava i promišljanja o sjevernom Velebitu Popović koristi sedamnaest pojmova koji su usko vezani za taj dio naše mitske planine. Odabir pojmova, kao i sam tekst, osoban je pogled autora na sjeverni Velebit. Knjiga »Čovjek i planina« nije, niti ima pretenzija biti vodič ili izvor informacija o sjevernom Velebitu; naprotiv, ona čitatelja poziva da ga upozna i doživi na vlastiti način. To je knjiga u kojoj svoj osobni doživljaj sjevernog Velebita prenose dva čovjeka koja su ga upoznala i zavoljela u različitim okolnostima i iz različitih pobuda, svaki na svoj način, ali jednako intenzivno – jedan tekstom, drugi fotografijom. U njoj se može uživati udobno zavaljen u naslonjaču, ali i sjedeći na nekom velebitskom proplanku okruženom smrekovom šumom i sivim vapnenačkim stijenama jer je njen format prikladan za pretinac ruksaka.

Pripremajući knjigu, autor je dva puta nadugačko razgovarao s Antom Vukušićem, a koristio se i sjećanjima na njihove brojne prethodne susrete. Antina pripovijedanja o djetinjstvu, obitelji i iskustvu cjelogodišnjeg života u planini razgalit će dušu svakom

ljubitelju Velebita. Osim toga Popović je posezao i za raznolikom literaturom i izvorima, posebno tekstovima Miroslava Hirtza i Josipa Poljaka, čime je želio sačuvati od zaborava ovu dvojicu velebitskih velikana i njihove suvremenike.

Uz tekst, u knjizi se našlo i šezdesetak fotografija koje je snimio Ante Vukušić. Vukušić je imao povlasticu, iz dana u dan, iz mjeseca u mjesec, iz godišnjeg doba u godišnje doba, više od četrdeset godina svjedočiti zbivanjima u vršnim dijelovima sjevernog Velebita. Dio onoga što je gledao zabilježio je fotografskim aparatom. Izabравši ove, učinili smo nepravdu stotinama drugih njegovih fotografija, jednako lijepih i uzbudljivih, na kojima su zabilježeni prizori i trenuci kakvima prosječan čovjek vrlo rijetko može svjedočiti.

Autor knjige Edo Popović (1957.) objavio je dosad romane *Mjesečev meridijan*, *Lomljenje vjetra*, *Oči*, *Igrači*, *Izlaz Zagreb jug*, zbirke priča *Tetovirane priče*, *San žutih zmija*, *Ponoćni boogie*, te knjigu dnevnika *Kameni pas*. *Čovjek i planina* treća je njegova knjiga koja se bavi Velebitom. Prethodno su objavljene *Priručnik za hodače* i *U Velebitu*. Knjige su mu prevedene na njemački, engleski, slovenski, albanski, bugarski i još nekoliko jezika.

Izdavač knjige je Libricon d.o.o. (tel. 01/37-76-209 i 091/10-01-616, e-mail: libricon@libricon.hr), a urednik je Željko Žarak. Knjiga ima 156 stranica formata 12 × 18,5 cm, a uvezana mekim uvezom. Može se nabaviti za 99,00 kuna u Uredu HPS-a i u knjižarama.

Edo Popović na Velebitu

Marijan Fabeta

Pri usponu na najviši vrh Ukrajine Goverlu (2061 m) 30. svibnja 2018. preminuo je predsjednik PD-a Ravna gora iz Varaždina Marijan Fabeta.

Rođen je 27. ožujka 1952. u Varaždinu, gdje je završio osnovnu školu i gimnaziju. Po struci diplomirani inženjer elektrotehnike, svoj je radni vijek započeo u Zagrebu, a zatim se vratio u Varaždin, gdje je radio do umirovljenja, 2017. Prepun energije, životnih planova, željan novih izazova, kao planinar je obišao sve visoke vrhove u Hrvatskoj, pri čemu je redovito utiskivao pečate u svoje planinarske dnevnike ili, kako je govorio, »sređivao administraciju«. Obišao je sve najviše vrhove bivše države, pohodio vrhove Italije, Bugarske, Austrije, Rumunjske, Irana, Poljske, Slovačke, Češke, Grčke. Bio je na Kilimandžaru, Himalaji, Velikom Atlasu u Maroku, Turskoj, Cipru, Francuskoj, Južnoj Americi te na mnogim manje znanim planinarskim odredištima.

Isticao se kao organizator planinarskih izleta svih vrsta, od onih lakših i jednostavnijih, do višedневnih, težih i zahtjevnijih. I kad nije bio vodič izleta, uvijek je volio biti prvi na vrhu, pri čemu je radosno širio ruke, uz povik »Ka' tica!« U trenucima kad je težak uspon iz mnogih cijedio posljednje atome snage, zdušno bi zapjevao: »Nije meni nikad dosta!«

Predsjednik PD-a Ravna gora postao je 2006. te neprekidno, do kraja života, ostao na toj dužnosti. Netko je napisao »Predsjednik planinarskog društva nosi malo časti, a mnogo obveza«. Istinitost te rečenice Fabeta je itekako osjetio tijekom svojih predsjedničkih mandata. I on je, kao predsjednik društva, mnoge dužnosti obavljao sam, animirajući njegove članove, brojne prijatelje i poznanike, a sve sa željom da Društvo opstane, razvija se i napreduje.

Uz društvene obaveze u PD-u Ravna gora i održavanje planinarskog doma na Ravnoj gori, osmišljavao je i organizirao Planinarski tjedan.

Nastavio je višedesetljetnu prijateljsku suradnju sa slovenskim planinarskim društvom iz Radovljice koju su započeli njegovi prethodnici. Našao je vremena i za animiranje društvenih zabavnih događanja. Zahvaljujući Marijanu, obilježavanje prvoga društvenog izleta u povijesti novoosnovanoga planinarskog društva, održanog 29. veljače 1920., postalo je tradicijom.

Svake bi se godine planinarilo preko Novog Marofa do Ljubečice i Varaždinskih Toplica u sjećanje na taj davni izlet varaždinskih planinara.

Osigurao je znatna materijalna sredstva, tako da je veliki planinarski dom na Ravnoj gori obnovljen izvana i iznutra te su stvoreni uvjeti za uspješno širenje i jačanje planinarske ideje na ovim našim prostorima, a i šire.

Na tragu vizionarskih ideja prof. Krešimira Filića, utemeljitelja Varaždinskoga planinarskog društva, Fabeta je svu svoju energiju usmjerio jednom cilju: planinarstvo kao misao, ideju, kao oblik života i suživota s prirodom, treba u svojim najboljim oblicima ugraditi u život čovjeka.

Nije dočekao 2019. i proslavu stote obljetnice PD-a Ravna gora (osnovan je 10. studenoga 1919.). A bio je pun ideja, zamisli i planova! Bio je dobri duh Društva, pun vedrine i požrtvornosti. Njegove ideje i pristup životu neka budu nadahnuće, zalag i obveza nove generacije mladih planinara – Malih Ravnogoraca koji uspješno stasaju u PD-u Ravna gora.

Članovi PD-a Ravna gora, njegovi prijatelji i suradnici, kao i šira planinarska javnost, čuvat će uspomenu na čovjeka i planinara kojemu su planinarski vrhovi i široki vidici donijeli toliko radosti i sreće.

Mira Smerke

Predstavljanjem monografije »Zagrljaji neba« PD Bundeck obilježio 20 godina rada

U subotu, 24. studenoga 2018., članovi PD-a Bundeck iz Murskog Središća svečano su obilježili 20. obljetnicu djelovanja Društva. U punoj dvorani CZK-a Rudar svečanosti su svjedočili brojni članovi Društva, te mnogi uzvanici i gosti. Skup su pozdravili i članovima Bundecka uputili čestitke gradonačelnik Dražen Srpak i međimurški župan Matija Posavec. Predsjednica Društva Sonja Vršić u svom je prigodnom izvješću naglasila brojne aktivnosti, stalan porast članstva i bogatu suradnju s udrugama, društvima, javnim ustanovama i pojedincima. Dopredsjednica HPS-a Jadranka Čoklica Zlatnim je znakom HPS-a za 20 uspješnih radnih godina nagradila Društvo i člana Stanka Nemca te izvijestila da je Izvršni odbor HPS-a i ove godine, treći put dosad, odlučio nagraditi PD Bundeck godišnjom nagradom za organizaciju Vincekovog pohoda.

U drugom dijelu svečanosti predstavljena je monografija »Zagrljaji neba«. Sonja Vršić izdvojila je tematske cjeline, istaknula bogatstvo različitih stilova koje krase spomen-knjigu te pozvala autorski tim, ilustratoricu i lektoricu, zahvalila im i uručila monografije. Zahvalila je i sponzorima, suradnicima te mnogim članovima PD-a Bundeck koji su svojim radom pripomogli u raznim društvenim aktivnostima. Svečanost su pjesmom uljepšale članice Ženske vokalne skupine »Ftičice«, koje su u programu imale i pjesmu »Mi Bundecki« (riječ je napisala Sonja Vršić, a uglazbila Marija Trstenjak). Uslijedile su riječi pohvala za rad Društva, koje su im uputili brojni gosti, suradnici i uzvanici, a među njima i Alan Čaplar, glavni urednik Hrvatskog planinara.

U toplom i nadahnutom ozračju svečani dio programa završio je predstavljanjem druge uglazbljene

Istaknuti članovi PD-a Bundeck

pjesme iz monografije, čiji je autor teksta i glazbe Dubravko Balent. Riječima pjesme »Planine volimo, vrhovi nas zovu« završio je službeni dio programa, a druženje se u neslužbenom, ležernijem tonu, nastavilo u Vatrogasnom domu DVD-a Mursko Središće.

Alan Čaplar

Svečanost povodom 20. obljetnice PD-a Bundeck

Predsjednica PD-a Bundeck Sonja Vršić

Izborna skupština Udruge Slavonski planinari

U subotu, 24. studenoga 2018., održana je u Našicama izborna skupština Udruge planinarskih udruga Slavonski planinari, na kojoj su usvojeni izvještaji i analize te plan rada i financijski plan. Usvojene su i programske osnove rada slavonskih planinara za mandatno razdoblje 2018. – 2022. te plan rada za sljedeću programsku godinu. Na skupštini su dodijeljena priznanja i zahvalnice zaslužnim pojedincima i udrugama. Za novog predsjednika Udruge Slavonski planinari izabran je Predrag Livak iz Požege, kojemu je uručeno i priznanje »Antun Petković« za izuzetan doprinos u organizaciji i unaprjeđenju rada planinarskih udruga na području Slavonije. Izabrani su i članovi novog Upravnog odbora, u kojem su, uz predsjednika, Milijan Žulj iz Osijeka, Igor Nađ iz Vinkovaca, Krešimir Slobodnjak iz Nove Gradiške, Mario Ripli iz Virovitice, Otmar Tosenberger iz Đakova i Hrvoje Tržić iz Našica. Također su izabrani i članovi novoga Nadzornog odbora te Suda časti.

Predrag Livak, novoizabrani predsjednik Udruge, zahvalio je svima na povjerenju, a dosadašnjem predsjedniku Otmaru Tosenbergeru na predanom radu i trudu koji je utkao u rad Udruge. Također je iskazao zadovoljstvo što novi sastav tijela Udruge govori da će u njezin rad biti uključeni planinari iz velikog broja članica (više od 10), što znači da se Udruga odlikuje zajedništvom i ravnomjernom zastupljenošću.

U okviru programu rada istaknuto je, kao jedan od ciljeva, jačanje zajedništva organiziranjem zajedničkih izleta autobusom u udaljenije planine. Ostaje otvoreno pitanje formiranja županijskih planinarskih saveza u slavonskim županijama. U sljedećem će se razdoblju razgovarati sa svim slavonskim županima, predstaviti će im se Udruga i njezine aktivnosti te će se svakoj županiji uputiti zamolba za sufinanciranje. Neupitno je da u sljedećem mandatnom razdoblju treba poticati osnivanje planinarskih obilaznica na području na

kojem djeluju članice Udruge te poticati rad s mladima i uključivanje mladih u osnovne planinarske udruge. Praćenjem javnih natječaja i javnih poziva fondova EU-a i ministarstava RH nadležnih za zaštitu prirode i sport te promocijom zdravog načina života treba pokušati izdvojiti zanimljive projekte i kandidirati se za njih.

Livak je potom pozvao sve zainteresirane da dostave svoje prijedloge, ideje i programe, kako bi ih se razmotrilo i zajednički realiziralo, naglasivši da su svi programi, ideje i prijedlozi dobrodošli te da tijela Udruge trebaju raspraviti o svim prijedlozima. To što netko nije član Upravnog odbora, nekoga drugog tijela ili komisije Slavonskih planinara, ne znači da se ne može i ne treba uključiti u rad, primjereno svojim afinitetima i području djelovanja.

Predrag Livak

Planinarstvo na znanstvenom skupu »Petar Zoranić i hrvatska kultura«

U Zadru i Ninu održan je 22. i 23. studenoga prošle godine međunarodni znanstveni skup »Petar Zoranić i hrvatska kultura.« Organizirali su ga Društvo hrvatskih književnika, Sveučilište u Zadru i Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti. Sudjelovali su stručnjaci u nekoliko znanstvenih disciplina, prenoseći saznanja o različitim aspektima Zoranićeva djela, njegovu životu, te o tiskarstvu i knjižarstvu u 16. stoljeću, a bila je predstavljena i Zoranićeva uloga u hrvatskom i svjetskom planinarstvu.

U izlaganju Alana Čaplara predstavljena su planinarska obilježja Zoranićeva djela i činjenica da je upravo on ostavio prvi pisani trag o kretanju hrvatskim planinama iz planinarskih pobuda. Roman »Planine« Petra Zoranića, napisan 1536., smatra se ujedno i prvom planinarskom knjigom na svijetu, budući da je napisan 19 godina prije knjige Conrada Gesnera o planini Pilatus (1555.). Posebno zanimanje sudionika skupa izazvao je dio izlaganja o imenovanju Vrhha Petra Zoranića 1973., dotad bezimenoga velebitskog vrha, potkrijepljen izvornim dokumentima o tom imenovanju, kao i dio izlaganja o pronalasku dosad najstarijega poznatog zapisa o knjizi »Planine«, iz kojeg je vidljivo kako je danas jedini poznati originalni primjerak Zoranićevih »Planina« otkupljen 1854. u Dalmaciji kao dio građe za formiranje Narodnog muzeuma. Raritetna knjiga danas se čuva u trezoru Knjižnice HAZU-a na Strossmayerovu trgu u Zagrebu. U povodu 120. obljetnice časopisa Hrvatski planinar, izaslanstvo HPS-a, na čelu s njegovim predsjednikom i dopisnim članom Akademije prof. dr. Hrvojem Kraljevićem, simbolično je posjetilo Zoranićeve »Planine« 9. travnja prošle godine.

Na znanstvenom skupu »Petar Zoranić i hrvatska kultura« stručnjaci iz Zadra, Nina, Zagreba, Splita, Gospića, Rijeke i Mostara iznijeli su više zanimljivih znanstvenih i stručnih izlaganja, a svi će radovi biti

Skupština Udruge Slavonski planinari

Predstavnici Zadarskog sveučilišta, Društva hrvatskih književnika i Hrvatskog planinarskog saveza prigodom postavljanja vijenca na spomenik Petra Zoranića u Zadru

sabrani i tiskani u zborniku radova. S planinarskog je gledišta bilo veoma zanimljivo i sadržajno izlaganje Ivice Mataije iz Državnog arhiva u Gospiću o imenovanju Zoranićeva vrha i drugih vrhova na Velebitu. Njegovo je izlaganje bilo potkrijepljeno brojnim citatima iz časopisa Hrvatski planinar i druge planinarske literature. U okviru skupa izvedeno je i uprizorenje dijela predstave o Petru Zoraniću te nastup Hrvatskoga pjevačkog društva »Petar Zoranić«, zbora Condura i tamburaškog sastava OŠ »Petar Zoranić«, a na Zoranićevu je spomeniku u Zadru postavljen vijenac.

Alan Čaplar

22. tradicionalni pohod »Jesen na Dilju«

Dana 21. listopada 2018. HPD Tikvica iz Županje organizirao je i izveo još jedan tradicionalni pohod »Jesen na Dilju«. Lijep, sunčan, jesenski dan potaknuo je mnoge planinare da posjete Dilj i još jednom prođu uređenom i markiranom stazom Prezdanak – Čardak. Tako se stvorila kolona od 200 planinara iz 23 planinarska društva, među kojima i šest društava iz susjedne BiH.

Hodalo se kružnim putem, oko četiri sata, s odmorom na vrhu Čardaku (421 m). Taj se vrh nalazi na glavnom bilu Dilja, a iako nije najviši, popularniji je od najviših vrhova Cinkovca i Degmana (oba 461 m). Obilježen je visokom, zidanom, geodetskom piramidom, od koje na sve četiri strane svijeta vode markirani putovi. Ispred piramide nalazi se metalni stup s

Članovi HPD-a Tikvica na Čardaku (421 m)

četirima putokazima, nov metalni pečat HPO-a te kutija s upisnom knjigom i pečatom SPP-a. Na vrhu je livadica okružena šumom, pa nema vidika. Čardak je ujedno kontrolna točka »Kružnog puta po Dilju«.

Nakon utiskivanja pečata u planinarske dnevnike, okrijepe i fotografiranja, kolona planinara spustila se do Lovačkog doma Vrhovina, gdje je za sve sudionike pripremljen ukusan planinarski ručak uz tamburašku glazbu.

Nada Borilović

17. Planinarski tjedan u Našicama

Planinarski tjedan u organizaciji PD-a Krndija iz Našica, i Grada Našica, prošle je godine održan 17. put. Taj je događaj već prešao u lijepu i prepoznatljivu tradiciju, a zanimanje Našičana ne jenjava. U tjednu od 5. do 11. studenoga 2018. predstavili smo sve ono što je vezano uz naše aktivnosti u planini, kao i uz planinarstvo općenito. Svake godine u Našice pozivamo neke od najzvučnijih imena hrvatskih i svjetskih outdoor sportova, planinarstva i alpinizma. Cilj je predstaviti planinarstvo kao jednu od najzdravijih i najljepših aktivnosti, koja uključuje kretanje, zdravlje, turizam, kulturno-povijesne znamenitosti, predivne krajolike i nedostupne krajeve, čime čovjek jača svoje psihofizičke sposobnosti i lakše prepoznaje svoje svakodnevne ciljeve, jer planinareći spoznaje da ništa nije nemoguće.

Taj ćemo planinarski tjedan zasigurno pamtili po predavanjima o ekspedicijama, planinarenju u visokom gorju i alpinizmu. Sva su predavanja bila posvećena krajevima u koje odlaze samo rijetki planinari. Ponajprije, treba spomenuti fantastičan svjetski uspjeh Davora Rostuhara, koji je početkom 2018. došao do Južnog pola prepješačivši 1200 km u 48 dana i time postao prvi Hrvat kojemu je to uspjelo (i sveukupno 21. čovjek u svijetu). Zanimanje članstva izazvalo je i predavanje Matasića i Tržića, dopredsjednika i predsjednika

Publika na predavanju Davora Rostuhara u Našicama

PD-a Krndija, koji su se u ljeto 2018. popeli na Mont Blanc, najviši vrh Alpa (4810 m). Tim su usponom ostvarili velik individualni i društveni uspjeh jer se u posljednjih 20 godina u PD-u Krndija nitko nije penjao na te visine. Zapaženo predavanje imao je i član HGSS-a Krešimir Burazin, koji je predstavio visoke alpske vrhove i uvjete koji ondje vladaju. Planinarski je tjedan prošao u znaku nepristupačnih svjetskih predjela i visokih planinskih vrhova na koje se čovjek može popeti tek uz mnogo vještine, iskustva i kondicije, te s dobrom opremom.

Planinarski je tjedan posebno važan i zato što atraktivnim predavanjima privučemo u svoje redove i mnogobrojne građane i goste koji nas prate. Upravo je to glavni cilj javnog predstavljanja naših aktivnosti i svijeta planinarstva. Posljednjih nekoliko godina dovodimo u svoj mali grad svjetska i vrhunska imena i truditi ćemo se da tu tradiciju nastavimo. U 2017. u

Našicama su gostovali Nikola Horvat, Alan Čaplar i Stipe Božić, a ovaj put Davor Rostuhar. Posebno nas veseli što smo ponovo uspjeli dobro napuniti Gradsku vijećnicu u Našicama. Središnja je poslastica upriličena u kinu Doma kulture u Našicama, ispunjenom znatiželjnim gledateljima koji su došli uživati u pustolovini prvog Hrvata koji je na ekspedicijski način stigao na Južni pol.

Hrvoje Tržić

Završena 8. Mala planinarska škola PD-a Dubovac u Karlovcu

Uručenjem diploma HPS-a i prigodnih darova, te druženjem u planinarskoj kući »Zvonimir Plevnik« na Kalvariji 11. studenoga 2018. završila je 8. Mala planinarska škola »Klinci i klinceze 2018.« Školu je organizirao PD Dubovac iz Karlovca.

Škola je započela 9. rujna 2018., a sastojala se od devet tematskih izleta (uključujući jedan dvodnevni s boravkom u planinarskoj kući Vodice na Žumberku). Na izletima su obrađene sve nastavne teme iz Programa Male planinarske škole: zaštita prirode, kretanje i boravak u planinama, opasnosti, pomoć i spašavanje u planinama, orijentacija te vježba na umjetnoj stijeni. Pri penjačkoj vježbi osobito se vodilo računa o posebnosti rada s djecom i njihovoj sigurnosti. Nastavni su sadržaji obrađivani s naglaskom na djeci bliskim pitanjima, a glavnina sadržaja ostvarivana je u planinama, na terenu. »Klinci i »klinceze« prehodali su tijekom škole gotovo 50 kilometara i svladali više od 2000 metara uspona. Za svaku pohvalu! U školu su se prijavila 43 polaznika, a njih 34 s uspjehom ju je završilo.

PD Dubovac nastaviti će i ubuduće aktivno raditi s najmlađima.

Krešimir Fajdić

Polaznici Male planinarske škole PD-a Dubovac kod planinarske kuće Zvonimir Plevnik na Kalvariji

- 6. 1. Novogodišnji planinarski pohod Zagorskim bregovitim putem**
Krapinske Toplice - pl. kuća Picelj - Zabok
PD Zagorske steze, Zabok
- 6. 1. Memorijal »Nedjeljko Markežić«**
Buzet - Staza 7 slapova
HPD Planik, Umag
- 6. 1. Novogodišnji pohod na Špičasti vrh**
Moravička Sela - Špičasti vrh
PD Vršak, Brod Moravice
- 6. 1. Novogodišnji pohod po Ludbreškoj planinarskoj obilaznici**
Sjeverni obronci Kalnika
PD Ludbreg
- 6. 1. Planinarski susret na Kleku**
Klek
HPD Klek, Ogulin
- 6. 1. 2. susret planinara Sisačko-moslavačke županije**
Ledererova staza
PD Djed, Hrvatska Kostajnica
- 13. 1. Horvatov pohod**
Medvednica, Sesvete - planinarski dom Lipa
HPD Lipa, Sesvete
- 13. 1. Tradicionalni 19. zimski pohod na Pliš**
Klana - Pliš
PD Pliš, Klana
- 13. 1. Zimski pohod na Novsko brdo**
Psunj, Novsko brdo - južni put
PD Zmajevac, Novska
- 13. 1. Zimski susret planinara pri planinarskoj kući Beograd**
Ivanščica, planinarska kuća Beograd
HPD Beograd, Belec
- 19. - 20. 1. Dani HPD-a Malačka**
Kozjak, Malačka - željeznička stanica - Labin - Botiči - Malačka
HPD Malačka, Donja Kaštela
- 19. 1. Zimski uspon na Konj**
Kamešnica, Konj, pl. sklonište Sveti Mihovil, Žlabina
PD Jelinak, Trilj
- 20. 1. Vincekovo na Kleku**
Klek
HPD Klek, Ogulin
- 20. 1. 21. Vincekov pohod**
Toplice sv. Martin - Mursko Središće
PD Bundek, Mursko Središće
- 20. 1. 25. Zimski uspon na Viševicu**
Ravno, Vagabundina koliba - Viševica
PD Strilež, Crikvenica
- 20. 1. Zimski pohod Vinica - Martinščak**
Vinica
HPD Vinica, Duga Resa
- 26. 1. Planinarska noć u Varaždinu**
Varaždin, Hotel Turist
HPD MIV, Varaždin
- 27. 1. Zadnja prvoaga**
Krdinja, planinarska kuća Tivanovo, Gazije
HPD Sunovrat, Đurđenovac
- 27. 1. Otvaranje šampanjca na Orlovu gnijezdu**
Kozjak, pl. sklonište Orlovo gnijezdo
HPD Ante Bedalov, Kaštel Stari
- 1. - 8. 2. 3. foto izložba Međimurci u planini**
Čakovec
HPD Međimurje, Čakovec
- 2. - 3. 2. Sunovratovo - Dan HPD-a Sunovrat**
Ivanščica, Lujčakova hiža u Pokojcu
HPD Sunovrat, Varaždin
- 7. 2. Svečanost povodom 25. obljetnice PK-a Extrem**
Čakovec, Scheier dvorana
PK Extrem, Čakovec
- 9. - 10. 2. Ekstremova zimska tura (EZT)**
Biokovo, pl. dom Toni Roso, Vošac
SAK Ekstrem, Makarska
- 10. 2. Bal planinara u Kaštelima**
Kozjak, Malačka
HPD Malačka, Donja Kaštela
- 16. 2. 20. zimski uspon na Bjelolasicu**
Begovo Razdolje - Bjelolasica
HPD Bijele stijene, Mrkopalj
- 23. 2. Ples pod maskama**
Moslavačka gora, planinarska kuća Moslavačka Slatina
HPD Jelengrad, Kutina
- 23. 2. Metlarska zabava u Čazmi**
Moslavačka gora, Čazma
HPD Garjevica, Čazma
- 23. 2. Tragom prvog izleta varaždinskih planinara**
Varaždinsko-topličko gorje
PD Ravna gora, Varaždin
- 23. 2. Orijentacijsko natjecanje O-VIC**
Varaždin
OK Dr. Ivan Merz, Zagreb
- 2. - 3. 3. Pohod planinarskim putom »Kolijevkom hrvatske državnosti«**
Kozjak
HPD Ante Bedalov, Kaštel Stari
- 3. 3. Srimušijada**
Papuk, Iovačka kuća u Dubokoj
PD Mališćak, Velika
- 9. 3. 7. Imbertrek**
Omiš, Omiška Dinara
PD Imber, Omiš
- 9. 3. 100 žena na Sniježnicu**
Kuna Konavoska - Sniježnica
HPD Sniježnica, Dubrovnik
- 9. 3. Planinarski izlet na Krk uz Dan žena**
Krk, Maslinarska staza
PD Naftaplin, Zagreb
- 10. 3. Pohod po Istarskom planinarskom putu**
Čićarija, Veliki Planik
Istarski planinarski savez, Zagreb

IGLU ŠPORT

Trgovina s najboljom opremom za boravak u prirodi

www.iglusport.hr

